

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

průvodce kurzem

Lidská práva

Základní školení: pro všechny služby a osoby

Tento dokument je spolufinancován z projektu „Deinstitucionalizace služeb pro duševně nemocné“, (reg. číslo: CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_039/0006213) realizovaného Ministerstvem zdravotnictví v rámci Operačního programu Zaměstnanost spolufinancovaného z Evropského sociálního fondu.

REFORMA PÉČE O DUŠEVNÍ ZDRAVÍ
Strategie reformy psychiatrické péče

Lidská práva. WHO QualityRights Základní školení: pro všechny služby a osoby (průvodce kurzem)

© Ministerstvo zdravotnictví České republiky 2020

Tento překlad nebyl vytvořen Světovou zdravotnickou organizací (WHO). WHO neodpovídá za obsah ani přesnost tohoto překladu. Jediným závazným a autentickým vydáním je původní anglické vydání. Původní anglické vydání *Human Rights. WHO QualityRights Core training – for all services and all people. Course guide*. Geneva: World Health Organization; 2019. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO je závazným a autentickým vydáním.

Některá práva vyhrazena. Tento dokument je k dispozici pod Creative Commons CC BY-NC 3.0.

Dokument můžete kopírovat, šířit a upravovat pro nekomerční účely, pokud je náležitě citován, viz níže. Při jakémkoli použití této práce by nemělo být naznačeno, že Ministerstvo zdravotnictví ČR podporuje jakoukoli konkrétní organizaci, produkty nebo služby. Použití loga Ministerstva zdravotnictví ČR není dovoleno.

Navrhovaná citace: Lidská práva. WHO QualityRights Základní školení: pro všechny služby a osoby (průvodce kurzem). Praha: Ministerstvo zdravotnictví České republiky; 2020.

Obsah

Poděkování	ii
Předmluva	x
Podpořili nás	xi
Co je iniciativa QualityRights WHO?	xvii
WHO QualityRights – Nástroje pro vzdělávání a poradenství	xviii
O tomto vzdělávacím programu a poradenství	xix
Pokyny pro školitele	xxi
Předběžné poznámky k jazykovým prostředkům	xxv
Vzdělávací cíle, témata a zdroje	xxvi
Úvod	1
Téma 1: Lidská práva a kvalitní život	2
Téma 2: Co jsou lidská práva	4
Téma 3: Vztah mezi různými právy	9
Téma 4: Příklady porušování lidských práv	11
Téma 5: Skupiny/segmenty populace, u nichž hrozí nebezpečí porušování lidských práv	19
Téma 6: Následky porušování lidských práv	24
Téma 7: Dodržování, ochrana a plnění lidských práv (35 minut)	30
Téma 8: Podpora lidí při obraně lidských práv (45 minut)	32
Téma 9: Prosazování lidských práv (30 minut)	35
Odkazy	38
Přílohy	42
Příloha 1 Scénáře	42
Příloha 2 Všeobecná deklarace lidských práv 1948	44

Poděkování

Autoři konceptu

Michelle Funk (koordinátorka) a Natalie Drew Bold (odborná pracovnice), Rozvoj politiky a služeb v oblasti duševního zdraví, Odbor duševního zdraví a závislostí na návykových látkách (WHO, Ženeva).

Autorský a redakční tým

Dr. Michelle Funk, (WHO, Ženeva), Natalie Drew Bold (WHO, Ženeva); Marie Baudel, Université de Nantes (Francie).

Mezinárodní klíčoví odborníci

Celia Brown, MindFreedom International (Spojené státy americké); Mauro Giovanni Carta, Università degli studi di Cagliari (Itálie); Yeni Rosa Damayanti, Indonesia Mental Health Association (Indonésie); Sera Davidow, Western Mass Recovery Learning Community (Spojené státy americké); Catalina Devandas Aguilar, zvláštní zpravodajka OSN pro práva osob se zdravotním postižením (Švýcarsko); Julian Eaton, CBM International and London School of Hygiene and Tropical Medicine (Velká Británie); Salam Gómez, World Network of Users and Survivors of Psychiatry (Kolumbie); Gemma Hunting, International Consultant (Německo); Diane Kingston, International HIV/AIDS Alliance (Velká Británie); Itzhak Levav, Department of Community Mental Health, University of Haifa (Izrael); Peter McGovern, Modum Bad (Norsko); David McGrath, mezinárodní konzultant (Austrálie); Tina Minkowitz, Center for the Human Rights of Users and Survivors of Psychiatry (Spojené státy americké); Peter Mittler, Dementia Alliance International (Velká Británie); Maria Francesca Moro, Columbia University (Spojené státy americké); Fiona Morrissey, Disability Law Research Consultant (Irsko); Michael Njenga, Users and Survivors of Psychiatry in Kenya (Keňa); David W. Oaks, Acui Insitute, LLC (Spojené státy americké); Soumitra Pathare, Centre for Mental Health Law and Policy, Indian Law Society (Indie); Dainius Pūras, zvláštní zpravodaj o právech na nejvyšší dosažitelnou úroveň zdraví (Švýcarsko); Jolijn Santegoeds, World Network of Users and Survivors of Psychiatry (Nizozemsko); Sashi Sashidharan, University of Glasgow (Velká Británie); Gregory Smith, International Consultant, (Spojené státy americké); Kate Swaffer, Dementia International Alliance (Austrálie); Carmen Valle, CBM International (Thajsko); Alberto Vásquez Encalada, Úřad zvláštního zpravodaje OSN pro lidská práva osob se zdravotním postižením (Švýcarsko).

Příspěvky

Odborní recenzenti

Abu Bakar Abdul Kadir, Hospital Permai (Malajsie); Robinah Nakanwagi Alambuya, Pan African Network of People with Psychosocial Disabilities (Uganda); Anna Arstein-Kerslake, Melbourne Law School, University of Melbourne (Austrálie); Lori Ashcraft, Resilience Inc. (Spojené státy americké); Rod Astbury, Western Australia Association for Mental Health (Austrálie); Joseph Atukunda, Heartsounds, Uganda (Uganda); David Axworthy, Western Australian Mental Health Commission (Austrálie); Simon Vasseur Bacle, EPSM Lille Metropole, WHO Collaborating Centre, Lille (Francie); Sam Badege, National Organization of Users and Survivors of Psychiatry in Rwanda (Rwanda); Amrit Bakhshy, Schizophrenia Awareness Association (Indie); Anja Baumann, Action Mental Health Germany (Německo); Jerome Bickenbach, University of Lucerne (Švýcarsko); Jean-Sébastien Blanc, Association for the Prevention of Torture (Švýcarsko); Pat Bracken, Independent Consultant

Psychiatrist (Irsko); Simon Bradstreet, University of Glasgow (Velká Británie); Claudia Pellegrini Braga, University of São Paulo (Brazílie); Rio de Janeiro Public Prosecutor's Office (Brazílie); Patricia Brogna, National School of Occupational Therapy (Argentina); Celia Brown, MindFreedom International (Spojené státy americké); Kimberly Budnick, Head Start Teacher/Early Childhood Educator, ředitelka/učitelka předškolních dětí (Spojené státy americké); Janice Cambri, Psychosocial Disability Inclusive Philippines (Filipíny); Aleisha Carroll, CBM Australia (Austrálie); Mauro Giovanni Carta, Università degli studi di Cagliari (Itálie); Chauhan Ajay, State Mental Health Authority, Gujarat (Indie); Facundo Chavez Penillas, Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva (Švýcarsko); Daniel Chisholm, Regionální úřad WHO pro Evropu (Dánsko); Louise Christie, Scottish Recovery Network (Velká Británie); Oryx Cohen, National Empowerment Center (Spojené státy americké); Celline Cole, Freie Universität Berlin (Německo); Janice Cooper, Carter Center (Libérie); Jillian Craigie, Kings College London (Velká Británie); David Crepez-Keay, Mental Health Foundation (Velká Británie); Rita Cronise, International Association of Peer Supporters (Spojené státy americké); Gaia Montauti d'Harcourt, Fondation d'Harcourt (Švýcarsko); Yeni Rosa Damayanti, Indonesia Mental Health Association (Indonésie); Sera Davidow, Western Mass Recovery Learning Community (Spojené státy americké); Laura Davidson, Barrister and development consultant (Velká Británie); Lucia de la Sierra, Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva (Švýcarsko); Theresia Degener, Bochum Center for Disability Studies (BODYS), Protestant University of Applied Studies (Německo); Paolo del Vecchio, Substance Abuse and Mental Health Services Administration (Spojené státy americké); Manuel Desviat, Atopos, Mental Health, Community and Culture (Španělsko); Catalina Devandas Aguilar, zvláštní zpravodaj OSN pro práva zdravotně postižených osob (Švýcarsko); Alex Devine, University of Melbourne (Austrálie); Christopher Dowrick, University of Liverpool (Velká Británie); Julian Eaton, CBM International and London School of Hygiene and Tropical Medicine (Velká Británie); Rabih El Chammay, Ministry of Health (Libanon); Mona El-Bilsha, Mansoura University (Egypt); Ragia Elgerzawy, Egyptian Initiative for Personal Rights (Egypt); Radó Iván, Mental Health Interest Forum (Maďarsko); Natalia Santos Estrada, Colectivo Chuhcan (Mexiko); Timothy P. Fadgen, University of Auckland (Nový Zéland); Michael Elnemais Fawzy, El-Abbassia mental health hospital (Egypt); Alva Finn, Mental Health Europe (Belgie); Susanne Forrest, NHS Education for Scotland (Velká Británie); Rodrigo Fredes, Locos por Nuestros Derechos (Chile); Paul Fung, Mental Health Portfolio, HETI Higher Education (Austrálie); Lynn Gentile, Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva (Švýcarsko); Kirsty Giles, South London and Maudsley (SLaM) Recovery College (Velká Británie); Salam Gómez, World Network of Users and Survivors of Psychiatry (Kolumbie); Ugnė Grigaitė, NGO Mental Health Perspectives and Human Rights Monitoring Institute (Litva); Margaret Grigg, Department of Health and Human Services, Melbourne (Austrálie); Oye Gureje, Department of Psychiatry, University of Ibadan (Nigérie); Cerdic Hall, Camden and Islington NHS Foundation Trust, (Velká Británie); Julie Hannah, Human Rights Centre, University of Essex (Velká Británie); Steve Harrington, International Association of Peer Supporters (Spojené státy americké); Akiko Hart, Mental Health Europe (Belgie); Renae Hodgson, Western Australia Mental Health Commission (Austrálie); Nicole Hogan, Hampshire Hospitals NHS Foundation Trust (Velká Británie); Frances Hughes, Cutting Edge Oceania (Nový Zéland); Gemma Hunting, International Consultant (Německo); Hiroto Ito, National Center of Neurology and Psychiatry (Japonsko); Maths Jespersen, PO-Skåne (Švédsko); Lucy Johnstone, Consultant Clinical Psychologist and Independent Trainer (Velká Británie); Titus Joseph, Centre for Mental Health Law and Policy, Indian Law Society (Indie); Dovilė Juodkaitė, Lithuanian Disability Forum (Litva); Rachel Kachaje, Disabled People's International (Malawi); Jasmine Kalha, Centre for Mental Health Law and Policy, Indian Law Society (Indie); Elizabeth Kamundia, National Commission on Human Rights (Keňa); Yasmin Kapadia, Sussex Recovery College (Velká Británie); Brendan Kelly, Trinity College Dublin (Irsko); Mary Keogh, CBM International (Irsko); Akwatu Khenti, Ontario Anti-Racism Directorate, Ministry of Community Safety and Correctional Services (Kanada); Seongsu Kim, WHO Collaborating Centre, Yongin Mental Hospital (Jižní Korea); Diane Kingston, International HIV/AIDS Alliance (Velká Británie); Rishav Koirala, University of Oslo (Norsko); Mika Kontiainen, Department of Foreign Affairs and Trade (Austrálie); Sadhvi

Krishnamoorthy, Centre for Mental Health Law and Policy, Indian Law Society (Indie); Anna Kudiyarova, Psychoanalytic Institute for Central Asia (Kazachstán); Linda Lee, Mental Health Worldwide (Kanada); Itzhak Levav, Department of Community Mental Health, University of Haifa (Izrael); Maureen Lewis, Mental Health Commission (Austrálie); Laura Loli-Dano, Centre for Addiction and Mental Health (Kanada); Eleanor Longden, Greater Manchester Mental Health NHS Foundation Trust (Velká Británie); Crick Lund, University of Cape Town (Jižní Afrika); Judy Wanjiru Mbutia, Uzima Mental Health Services (Keňa); John McCormack, Scottish Recovery Network (Velká Británie); Peter McGovern, Modum Bad (Norsko); David McGrath, International Consultant (Austrálie); Emily McLoughlin, international consultant (Irsko); Bernadette McSherry, University of Melbourne (Austrálie); Roberto Mezzina, WHO Collaborating Centre, Trieste (Itálie); Tina Minkowitz, Center for the Human Rights of Users and Survivors of Psychiatry (Spojené státy americké); Peter Mittler Dementia Alliance International (Velká Británie); Pamela Molina Toledo, Organizace amerických států (Spojené státy americké); Andrew Molodynski, Oxford Health NHS Foundation Trust (Velká Británie); Maria Francesca Moro, Columbia University (Spojené státy americké); Fiona Morrissey, Disability Law Research Consultant (Ireland); Melita Murko, Regionální úřad WHO pro Evropu (Dánsko); Chris Nas, Trimbos International (Nizozemsko); Sutherland Carrie, Department for International Development (Velká Británie); Michael Njenga, Users and Survivors of Psychiatry in Kenya (Keňa); Aikaterini – Katerina Nomidou, GAMIAN-Europe (Belgie) & SOFPSI N. SERRON (Řecko); Peter Oakes, University of Hull (Velká Británie); David W. Oaks, Acui Insitute, LLC (Spojené státy americké); Martin Orrell, Institute of Mental Health, University of Nottingham (Velká Británie); Abdelaziz Awadelseed Alhassan Osman, Al Amal Hospital, Dubai (Spojené arabské emiráty); Gareth Owen, King's college London (Velká Británie); Soumitra Pathare, Centre for Mental Health Law and Policy, Indian Law Society (Indie); Sara Pedersini, Fondation d'Harcourt (Švýcarsko); Elvira Pérttega Andía, Saint Louis University (Španělsko); Dainius Pūras, zvláštní zpravodaj o právu všech osob na nejvyšší dosažitelnou úroveň zdraví (Švýcarsko); Thara Rangaswamy, Schizophrenia Research Foundation (Indie); Manaan Kar Ray, Cambridgeshire and Peterborough NHS Foundation Trust (Velká Británie); Mayssa Rekhis, Faculty of Medicine, Tunis El Manar University (Tunisko); Julie Repper, University of Nottingham (Velká Británie); Genevra Richardson, King's college London (Velká Británie); Annie Robb, Ubuntu centre (Jižní Afrika); Jean Luc Roelandt, EPSM Lille Metropole, WHO Collaborating Centre, Lille (Francie); Eric Rosenthal, Disability Rights International (Spojené státy americké); Raul Montoya Santamaría, Colectivo Chuhcan A.C. (Mexico); Jolijn Santeagoeds, World Network of Users and Survivors of Psychiatry (Nizozemsko); Benedetto Saraceno, Lisbon Institute of Global Mental Health (Švýcarsko); Sashi Sashidharan, University of Glasgow (Velká Británie); Marianne Schulze, mezinárodní konzultantka (Rakousko); Tom Shakespeare, London School of Hygiene & Tropical Medicine (Velká Británie); Gordon Singer, odborný konzultant (Kanada); Frances Skeritt, Peer Specialist (Kanada); Mike Slade, University of Nottingham (Velká Británie); Gregory Smith, mezinárodní konzultant (Spojené státy americké); Natasa Dale, Western Australia Mental Health Commission (Rakousko); Michael Ashley Stein, Harvard Law School (Spojené státy americké); Anthony Stratford, Mind Australia (Austrálie); Charlene Sunkel, Global Mental Health Peer Network (Jižní Afrika); Kate Swaffer, Dementia International Alliance (Austrálie); Shelly Thomson, Department of Foreign Affairs and Trade (Austrálie); Carmen Valle, CBM International (Thajsko); Alberto Vásquez Encalada, Úřad zvláštního zpravodaje OSN o právech zdravotně postižených osob (Švýcarsko); Javier Vasquez, Vice President, Health Programs, Special Olympics, International (Spojené státy americké); Benjamin Veness, Alfred Health (Austrálie); Peter Ventevogel, Public Health Section, Vysoký komisař OSN pro uprchlíky (Švýcarsko); Carla Aparecida Arena Ventura, University of Sao Paulo (Brazílie); Alison Xamon, Western Australia Association for Mental Health, prezidentka (Austrálie).

Stážisté WHO

Mona Alqazzaz, Paul Christiansen, Casey Chu, Julia Faure, Stephanie Fletcher, Jane Henty, Angela Hogg, April Jakubec, Gunnhild Kjaer, Yuri Lee, Adrienne Li, Kaitlyn Lyle, Joy Muhia, Zoe Mulliez, Maria

Paula Acuna Gonzalez, Jade Presnell, Sarika Sharma, Katelyn Tenbensen, Peter Varnum, Xin Ya Lim, Izabella Zant.

Sídlo WHO a regionální kanceláře

Nazneen Anwar (WHO/SEARO), Florence Baingana (WHO/AFRO), Andrea Bruni (WHO/AMRO), Darryl Barrett (WHO/WPRO), Rebecca Bosco Thomas (WHO HQ), Claudina Cayetano (WHO/AMRO), Daniel Chisholm (WHO/EURO), Neerja Chowdary (WHO HQ), Fahmy Hanna (WHO HQ), Eva Lustigova (WHO HQ), Carmen Martinez (WHO/AMRO), Maristela Monteiro (WHO/AMRO), Melita Murko (WHO/EURO), Khalid Saeed (WHO/EMRO), Steven Shongwe (WHO/AFRO), Yutaro Setoya (WHO/WPRO), Martin Vandendyck (WHO/WPRO), Mark Van Ommeren (WHO HQ), Edith Van't Hof (WHO HQ) a Dévora Kestel (WHO HQ).

Administrativní a redakční podpora WHO

Patricia Robertson, Politika duševního zdraví a rozvoj služeb, Oddělení duševního zdraví a zneužívání návykových látek (WHO, Ženeva); David Bramley, příprava k tisku (Švýcarsko); Julia Faure (Francie), Casey Chu (Kanada) a Benjamin Funk (Švýcarsko), design a podpora.

Videopříspěvky

Děkujeme následujícím jednotlivcům a organizacím za svolení, že v tomto dokumentu můžeme použít jejich videa:

50 Mums, 50 Kids, 1 Extra Chromosome (50 maminek, 50 dětí, 1 nadbytečný chromozóm)

Video vyrobila společnost Wouldn't Change a Thing

Breaking the chains (Přetrhnout řetězy) – Erminia Colucci

Video vyrobila společnost Movie-Ment

Chained and Locked Up in Somaliland (Přikován a uvězněn v Somálijsku)

Video vyrobila společnost Human Rights Watch

Circles of Support (Kruhy podpory)

Video vyrobila společnost Inclusion Melbourne

Decolonizing the Mind: A Trans-cultural Dialogue on Rights, Inclusion and Community (Dekolonizace mysli: Transkulturní dialog o právech, inkluzi a komunitě)

(International Network toward Alternatives and Recovery – INTAR, Indie, 2016)

Video vyrobila společnost Bapu Trust for Research on Mind & Discourse

Dementia, Disability & Rights (Demence, postižení a práva) – Kate Swaffer

Video vyrobila společnost Dementia Alliance International

Finger Prints and Foot Prints (Otisky a stopy)

Video vyrobila společnost PROMISE Global

Forget the Stigma (Zapomeň na stigma)

Video vyrobila společnost The Alzheimer Society of Ireland

Ghana: Abuse of people with disabilities (Zneužívání lidí s postižením)

Video vyrobila společnost Human Rights Watch

Global Campaign: The Right to Decide (Světová kampaň: Právo rozhodnout se)

Video vyrobila společnost Inclusion International

Human Rights, Ageing and Dementia: Challenging Current Practice (Lidská práva, stárnutí a demence: Otázky pro současnou praxi) – Kate Swaffer

Video vyrobila společnost Your aged and disability advocates (ADA), Austrálie

I go home (Jdu domů)

Video vyrobila společnost WITF TV, Harrisburg, PA. © 2016 WITF

Inclusive Health Overview (Přehled inkluze v oblasti zdravotní péče)

Video vyrobila společnost Special Olympics

Independent Advocacy, James' story (Nezávislé prosazování práv, Jamesův příběh)

Video vyrobila společnost The Scottish Independent Advocacy Alliance

Interview – Special Olympic athlete Victoria Smith, ESPN, 4 July 2018 (Rozhovor – olympijská sportovkyně Victoria Smith, ESPN, 4. července 2018)

Video vyrobila společnost Special Olympics

Living in the Community (Život v komunitě)

Video vyrobila společnost Lebanese Association for Self Advocacy (LASA) and Disability Rights Fund (DRF)

Living it Forward (Nenechat se odradit)

Video vyrobila společnost LedBetter Films

Living with Mental Health Problems in Russia (Život s problémy v duševním zdraví v Rusku)

Video vyrobila společnost Sky News

Love, loss and laughter – Living with dementia (Láska, ztráta a smích – život s demencí)

Video vyrobila společnost Fire Films

Mari Yamamoto

Video vyrobila společnost Bapu Trust for Research on Mind & Discourse

Mental health peer support champions, Uganda 2013 (Šampioni ve vzájemné podpoře duševního zdraví, Uganda 2013)

Video vyrobila společnost Cerdic Hall

Moving beyond psychiatric labels (Překonání psychiatrických nálepek)

Video vyrobila společnost The Open Paradigm Project / P. J. Moynihan, producent Digital Eyes Film

„My dream is to make pizza“: the caterers with Down's syndrome („Chtěl bych jednou dělat pizzu“: kuchaři s Downovým syndromem)

Video vyrobila společnost The Guardian

My story: Timothy (Můj příběh: Timothy)

Video vyrobila společnost End the Cycle (Initiative of CBM Australia)

Neil Laybourn and Jonny Benjamin discuss mental health (Neil Laybourn a Jonny Benjamin hovoří o duševním zdraví)

Video vyrobila společnost Rethink Mental Illness

No Force First (Nejprve bez použití síly)

Video vyrobila společnost Mersey Care NHS Foundation Trust

No more Barriers (Už žádné bariéry)

Video vyrobila společnost BC Self Advocacy Foundation

„Not Without Us“ from Sam Avery & Mental Health Peer Connection („Bez nás to nepůjde“ od Sama Averyho a Mental Health Peer Connection)

Video vyrobila společnost Mental Health Peer Connection

Open Dialogue: an alternative Finnish approach to healing psychosis (complete film) (Otevřený dialog: alternativní finský přístup k léčbě psychózy (celý film))

Video vyrobil Daniel Mackler

The Open Paradigm Project (Projekt otevřeného paradigmatu) – Celia Brown

Video vyrobila společnost The Open Paradigm Project / Mindfreedom International

Open Paradigm Project (Projekt otevřeného paradigmatu) - Dorothy Dundas

Video vyrobila společnost The Open Paradigm Project

Open Paradigm Project (Projekt otevřeného paradigmatu) – Oryx Cohen

Video vyrobila společnost The Open Paradigm Project / National Empowerment Center

Open Paradigm Project (Projekt otevřeného paradigmatu) – Sera Davidow

Video vyrobila společnost The Open Paradigm Project / Western Mass Recovery Learning

Ovidores de Vozes (Hearing Voices) Canal Futura, Brazil 2017 (Hlasy v hlavě, Brazílie 2017)

Video vyrobila společnost L4 Filmes

Paving the way to recovery – the Personal Ombudsman System (Vyšlapaná cesta k uzdravení – systém osobního ombudsmana)

Video vyrobila společnost Mental Health Europe (www.mhe-sme.org)

Peer Advocacy in Action (Vzájemná obhajoba v akci)

Video vyrobil a režíroval David W. Barker, Createus Media Inc. (www.createusmedia.com)

© 2014 Createus Media Inc., všechna práva vyhrazena. Použito se souhlasem Světové zdravotnické organizace. Vaše dotazy zodpovíme na info@createusmedia.com. Zvláštní poděkování paní Ritě Croniseové za veškerou pomoc a podporu.

Planning Ahead – Living with Younger Onset Dementia (Předběžná opatření – život s časným nástupem demence)

Video vyrobila společnost Office for the Ageing, SA Health, Adelaide, Austrálie. Duševní vlastnictví: Kate Swaffer a Dementia Alliance International

Quality in Social Services – Understanding the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (Kvalita sociálních služeb – Jak chápat Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením)

Video vyrobila společnost The European Quality in Social Service (EQUASS) Unit of the European Platform for Rehabilitation (EPR) (www.epr.eu – www.equass.be). Za finanční podpory programu EU pro zaměstnanost a sociální inovaci „EaSI“ (2014–2020) – <http://ec.europa.eu/social/easi>. Animace: S. Allaey – QUIDOS. Obsahová podpora: Evropské fórum zdravotně postižených

Raising awareness of the reality of living with dementia (Zvýšení povědomí o tom, co obnáší život s demencí)

Video vyrobila společnost Mental Health Foundation (Velká Británie)

Recovery from mental disorders, a lecture by Patricia Deegan (Zotavení z duševní poruchy, přednáška Patricie Deeganové)

Video vyrobili Patricia E. Deegan, Pat Deegan PhD & Associates LLC

Reshma Valliappan (International Network toward Alternatives and Recovery – INTAR, Indie, 2016)

Video vyrobila společnost Bapu Trust for Research on Mind & Discourse

Rory Doody on his experience of Ireland's capacity legislation and mental health services (Rory Doody o své zkušenosti s účinností irské legislativy a službami v oblasti duševního zdraví)

Video vyrobila společnost Amnesty International Irsko

Seclusion: Ashley Peacock (Vyloučení: Ashley Peacock)

Video vyrobila společnost Attitude Pictures Ltd. se svolením společnosti Attitude – všechna práva vyhrazena.

Seher Urban Community Mental Health Program, Pune (Program duševního zdraví komunity Seher Urban, Pune)

Video vyrobila společnost Bapu Trust for Research on Mind & Discourse

Self-advocacy (Sebeprosazení)

Video vyrobila společnost Self Advocacy Online (@selfadvocacyonline.org)

Social networks, open dialogue and recovery from psychosis (Sociální sítě, otevřený dialog a zotavení z psychózy) – Jaakko Seikkula, Ph.D.

Video vyrobil Daniel Mackler

Projev Craiga Mokhibera, zástupce náměstka generálního tajemníka pro lidská práva, Úřad Vysokého komisaře pro lidská práva, přednesený během akce „Čas jednat o globálním duševním zdraví – budování dynamiky duševního zdraví v době SDG“ konané u příležitosti 73. zasedání Valného shromáždění OSN.

Video vyrobila společnost UN Web TV

Thanks to John Howard peers for support (Dík za podporu peerům Johna Howarda)

Video vyrobila společnost Cerdic Hall

The Gestalt Project: Stop the Stigma (Projekt Gestalt: Už žádné stigma)

Video vyrobil Kian Madjedi

The T. D. M. (Transitional Discharge Model) (Model pro přechodné období po propuštění z péče)

Video vyrobila společnost LedBetter Films

This is the Story of a Civil Rights Movement (Toto je příběh hnutí za občanská práva)

Video vyrobila společnost Inclusion BC

Uganda: „Stop the abuse“ („Přestaňte se zneužíváním“)

Video vyrobila společnost Validity, dříve the Mental Disability Advocacy Centre (MDAC)

UN CRPD: What is article 19 and independent living? (O čem je článek 19 a co je nezávislé bydlení?)

Video vyrobila společnost Mental Health Europe (www.mhe-sme.org)

UN CRPD: What is Article 12 and Legal Capacity? (O čem je článek 12 a co je právní způsobilost?)

Video vyrobila společnost Mental Health Europe (www.mhe-sme.org)

Všeobecná deklarace lidských práv

Video vyrobil Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva

What is Recovery? (Co znamená zotavení?)

Video vyrobila společnost Mental Health Europe (www.mhe-sme.org)

What is the role of a Personal Assistant? (Jakou roli má osobní asistent?)

Video vyrobila společnost Ruils – Disability Action & Advice Centre (DAAC)

Why self advocacy is important (Proč je sebeobhajování důležité)

Video vyrobila společnost Inclusion International

Women Institutionalized Against their Will in India (Indické ženy institucionalizované proti své vůli)

Video vyrobila společnost Human Rights Watch

Working together – Ivymount School and PAHO (Pracovat společně – Ivymount School a PAHO)

Video vyrobila společnost Panamerická zdravotnická organizace (PAHO) / Světová zdravotnická organizace – Regionální úřad pro americký kontinent (AMRO)

You can recover (Můžeš se uzdravit) (Reshma Valliappan, Indie)

Video vyrobila společnost ASHA International

Finanční a jiná podpora

WHO by ráda poděkovala Grand Challenges Canada, financované kanadskou vládou, Komisí pro duševní zdraví, vládou Západní Austrálie, CBM International a Ministerstvem pro mezinárodní rozvoj Velké Británie za jejich štědrnou finanční podporu směřující k vývoji školicích modulů QualityRights.

WHO by ráda poděkovala Mezinárodní alianci zdravotně postižených (IDA) za poskytnutí finanční podpory několika recenzentům modulů WHO QualityRights.

Předmluva

Zajištění duševního zdraví a pohody se stalo celosvětovým imperativem a důležitým úkolem Cílů udržitelného rozvoje.

Ale ve všech zemích na celém světě byla naše reakce žalostně nedostatečná a my jsme udělali malý pokrok v prosazování duševního zdraví jako základního lidského práva.

Jeden z deseti lidí trpí duševním onemocněním, až 200 milionů lidí má mentální postižení a odhadem 50 milionů lidí má demenci. Mnoho osob s duševním onemocněním nebo psychosociálním, intelektuálním nebo kognitivním postižením postrádá přístup ke kvalitním službám v oblasti duševního zdraví, které odpovídají jejich potřebám a respektují jejich práva a důstojnost.

Dokonce i dnes jsou lidé zavřeni v institucích, kde jsou izolováni od společnosti a marginalizováni ve svých komunitách. Mnozí jsou vystaveni fyzickému, sexuálnímu a emocionálnímu zneužívání a zanedbávání ve zdravotnických službách, věznicích a komunitě. Rovněž jsou zbaveni práva činit rozhodnutí o sobě, o své péči a léčbě, o tom, kde chtějí žít, a o jejich osobních a finančních záležitostech. Často jim je odepřen přístup ke zdravotní péči, vzdělání a pracovním příležitostem a je jim zabráněno v úplném začlenění a účasti na komunitním životě. Výsledkem je, že lidé s duševním onemocněním a mentálním postižením umírají o 10 až 20 let mladší než běžná populace v zemích s nízkými, středními i vysokými příjmy.

Právo na zdraví je zásadní pro poslání a vizi Světové zdravotnické organizace (WHO) a podporuje naše úsilí o dosažení univerzálního zdravotního pokrytí (UHC). Základem UHC jsou silné zdravotnické systémy založené na primární péči, které poskytují služby založené na důkazech, zaměřené na člověka, které respektují lidské hodnoty a preference.

K dosažení této vize je nyní k dispozici 14 nových školicích a poradenských modulů WHO QualityRights. Umožní zemím převést mezinárodní standardy v oblasti lidských práv do praxe ovlivňováním politiky a budováním znalostí a dovedností k provádění přístupů zaměřených na člověka a zotavení. To je to, co je nezbytné pro poskytování kvalitní péče a podpory a pro podporu duševního zdraví a pohody.

Jsme přesvědčeni, že každý - ať už poskytovatel služeb nebo člen komunity, musí mít znalosti a dovednosti, aby mohl podporovat někoho, kdo má potíže s duševním zdravím, psychosociální, intelektuální nebo kognitivní postižení.

Doufáme, že tyto školicí a poradenské moduly QualityRights budou široce využívány a že přístup, který nabízejí, se stane celosvětovým standardem, nikoli výjimkou v oblasti duševního zdraví a sociálních služeb.

Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus

Generální ředitel

Světová zdravotnická organizace

Podpořili nás

Dévora Kestel, ředitelka, Oddělení duševního zdraví a užívání látek, Světová zdravotnická organizace, Ženeva

Po celém světě se zvyšuje povědomí o důležitosti duševního zdraví a poskytování služeb a podpor, které jsou zaměřeny na člověka a podporují přístup orientovaný na zotavení a založený na lidských právech. Toto povědomí je spojeno s uznáním, že systémy duševního zdraví v zemích s vysokým, středním a nízkým příjmem selhávají u mnoha jednotlivců a komunit kvůli omezenému přístupu, špatným službám a porušování lidských práv.

Je nepřijatelné, že lidé využívající služby duševního zdraví mohou být vystaveni nelidským životním podmínkám, škodlivým praktikám léčby, násilí, zanedbávání a zneužívání. Existuje mnoho zpráv o službách, které nereagují na potřeby lidí nebo nepodporují jejich nezávislý život v komunitě - místo toho jejich interakce se službami často zanechávají pocit beznaděжности a nespokojenosti.

V širších souvislostech komunity jsou lidé s duševním onemocněním, psychosociálními, intelektuálními nebo kognitivními postiženími vystaveni stigmatizaci, diskriminaci a velkým nerovnostem, které prostupují všemi aspekty jejich života. Odmítají jim možnost žít tam, kde se rozhodnou, oženit se, mít rodinu, navštěvovat školu, hledat zaměstnání a využívat volnočasové aktivity.

Pokud se chystáme změnit tuto situaci, je nezbytné přijmout přístupy v oblasti zotavení a lidských práv. Přístup k zotavení zajišťuje, že služby umístí člověka do centra péče. Zaměřuje se na podporu lidí při definování toho, jak vypadá zotavení a co pro ně znamená. Tento přístup je o pomoci lidem znovu získat kontrolu nad jejich identitou a životem, mít naději do budoucnosti a žít život, který má pro ně smysl, ať už jde o práci, vztahy, angažovanost v komunitě, spiritualitu nebo některé nebo všechny z nich.

Přístup zaměřený na zotavení a lidská práva jsou velmi sladěny. Oba přístupy podporují klíčová práva, jako je rovnost, nediskriminace, způsobilost k právním úkonům, informovaný souhlas a začlenění do společnosti (vše zakotveno v Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením). Přístup k lidským právům však ukládá zemím povinnost podporovat tato práva.

Prostřednictvím těchto školicích a poradenských modulů vyvinutých v rámci iniciativy QualityRights přijala Světová zdravotnická organizace rozhodná opatření k řešení těchto výzev a k podpoře zemí při plnění jejich mezinárodních závazků v oblasti lidských práv. Tyto nástroje umožňují realizovat několik klíčových akcí: podpora účasti a začlenění do společnosti pro lidi s prožívanou zkušeností; budování kapacit za účelem ukončení stigmatizace a diskriminace a podpory práv a zotavení; a posílení vzájemné podpory a organizací občanské společnosti k vytváření vzájemně se podporujících vztahů a umožnění lidem obhajovat lidská práva a přístup zaměřený na člověka v oblasti duševního zdraví a sociálních služeb.

Těším se, až uvidím tyto nástroje Světové zdravotnické organizace používané v zemích, které poskytují komplexní reakci na výzvy, kterým čelí lidé s duševním onemocněním, psychosociální, intelektuální nebo kognitivní poruchou.

Dainius Pūras, zvláštní zpravodaj o nároku osob na nejvyšší dosažitelnou úroveň fyzického a duševního zdraví

QualityRights nabízí nový přístup k péči o duševní zdraví, který je založen na právech a zaměřuje se na zotavení.

Tato iniciativa Světové zdravotnické organizace je velmi aktuální. Roste přesvědčení, že strategie a služby v oblasti péče o duševní zdraví se musejí v celosvětovém měřítku změnit. Služby pro lidi s psychosociálním postižením a jinými duševními chorobami často spočívají v nátlaku, nadměrné medikaci a ústavní péči. Tento status quo je nepřijatelný, protože dále posiluje stigma a bezmocnost jak uživatelů, tak poskytovatelů služeb péče o duševní zdraví.

Všechny zúčastněné strany, včetně tvůrců strategií a osob využívajících služby péče o duševní zdraví, musejí mít k dispozici efektivní znalosti a dovednosti, aby dosáhly změny a rozvíjely udržitelné a na právech založené služby péče o duševní zdraví.

Iniciativa QualityRights poskytuje prostřednictvím promyšlených modulů nezbytné znalosti a dovednosti, kterými jasně dokazuje, že změna je možná a že povede k oboustranně výhodné situaci. Zprvu, lidé se zdravotním postižením a jinými duševními chorobami, u nichž mohou být služby péče o duševní zdraví žádoucí, budou motivováni k využití takových služeb, které je podpoří a respektují jejich názory. Zadruhé, poskytovatelé těchto služeb budou kompetentní a uplatní taková opatření, která zabrání nucené péči. Tím se narovná asymetrie mezi vlivem zúčastněných stran, vytvoří se mezi nimi důvěra a posílí se terapeutická shoda.

Upustit od dědictví překonaných přístupů v oblasti péče o duševní zdraví, která se zakládají na nevyváženosti, donucení a diskriminaci, nebude snadné. Avšak roste přesvědčení, že přechod na péči, která se zakládá na právech klienta a na důkazech, je třeba šířit po celém světě, bez ohledu na to, zda jde o zemi rozvinutou, středně příjmovou zemi, nebo o zemi s nízkými příjmy. Iniciativa WHO QualityRights se svými školicími a poradními materiály je významným nástrojem, který podpoří a posílí pozici všech zúčastněných stran, jež jsou ochotny se tímto směrem vydat. Všem zemím důrazně doporučuji, aby QualityRights akceptovaly.

Catalina Devandas Aguilar, zvláštní zpravodajka pro práva osob se zdravotním postižením

Osoby se zdravotním postižením, zvláště s psychosociálním postižením a mentálním postižením, se často potýkají s porušováním svých lidských práv v oblasti služeb péče o mentálně postižené. Zákony většiny zemí dovolují nedobrovolnou hospitalizaci a péči o osoby se zdravotním postižením na základě jejich skutečného nebo vnímaného postižení. Dále se zohledňují faktory jako „lékařská nutnost“ a „nebezpečnost“. Instituty odloučení a omezení jsou mnohými zařízeními péče o duševní zdraví využívány nejen během emočních krizí a závažných úzkostných stavů, ale také jako forma trestu. Ženy a dívky s psychosociálním a mentálním postižením jsou v ústavní péči vystavovány násilí a poškozování včetně nucené antikoncepce, potratů a sterilizace.

Oproti tomu může iniciativa QualityRights WHO poskytnout základní vodítka z perspektivy lidských práv pro zavedení služeb péče o duševní zdraví a pro reakce komunity. Otevře se tak cesta k ukončení ústavní péče a nedobrovolné hospitalizace a péče o zdravotně postižené. Tato iniciativa vybízí ke vzdělávání zdravotníků tak, aby dokázali poskytnout zdravotní péči a psychosociální podporu postiženým, a to způsobem, který zohlední práva postižených. Podporováním souladu s CRPD a rámcem Agendy 2030 nás moduly WHO QualityRights přibližují k uplatňování práv osob se zdravotním postižením.

Dr. Julian Eaton, ředitel, Mental Health, CBM International

Vzrůstající zájem o duševní zdraví je činí prioritou v oblasti rozvoje a poskytuje příležitost uzavřít mezeru mezi péčí a podporou. Lidé tak mohou uplatnit právo na dobrou zdravotní péči tam, kde dříve chyběla. V minulosti byla péče o duševní zdraví velmi špatná a pomíjela priority a pohled lidí, kteří ji využívali.

Program QualityRights WHO napomáhá zavést prostředky pro narovnání služeb péče o duševní zdraví se standardy danými Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením. Tím se posouvá

paradigma od způsobu, jakým tyto služby dříve fungovaly. Školící a poradenské moduly jsou neocenitelným zdrojem lepší praxe v podpoře lidí psychosociálně a duševně postižených. Jejich hlas je slyšet, a tak lze zlepšit prostředí, ve kterém se snáze uzdraví. Je to běh na dlouhou trať, ale QualityRights je zásadním zdrojem pro poskytovatele a uživatele služeb. Získají vodítko pro praktickou reformu, která podpoří důstojnost a respekt postižených kdekoli na světě.

Charlene Sunkel, generální ředitelka, Global Health Peer Network

Školící a poradenský balíček QualityRights Světové zdravotnické organizace podporuje význam participativního přístupu. Uznává a docenjuje význam prožitku lidí s psychosociálním, mentálním a kognitivním postižením tak, aby se posílila možnost jejich zotavení. Poskytuje poradenskou činnost, vede výzkum a redukuje stigmatizaci a diskriminaci. Nástroje QualityRights zajišťují shodu se standardy lidských práv a zavádí politiku, které zamezují donucovacím postupům. Ukazují, jak lidé s prožitkem mohou přispět svou osobní zkušeností k rozvoji, návrhům, uplatnění, sledování a vyhodnocení služeb v oblasti zdravotní a sociální péče.

Prožitek v sobě nese mnohem víc než pouhá znalost nebo dovednost. Taková odbornost plyne z niterního pochopení vlivu, jaký mají sociální a lidská práva na život s psychosociálně, mentálně a kognitivně postiženými, a z pochopení situace, kdy je postižený odsouván do ústraní, segregován a diskriminován. Vyplývá z nutnosti nastavit systém péče o duševní zdraví, jenž často nedokáže poskytnout služby nebo podporu, které by mohly člověku prospět v jeho jedinečné individualitě a které by vyšly vstříc jeho specifickým potřebám pro zotavení.

Systém péče o duševní zdraví není jediným společenským systémem, který před člověka staví bariéry. Stejně náročné může být získat přístup ke vzdělání, zaměstnání, bydlení a všeobecné zdravotní péči. Jedinečný a niterný vhled lidí s prožitkem může být katalyzátorem změny a transformace všech společenských systémů s cílem ochránit lidská práva, podporovat začlenění do komunity, zlepšit kvalitu života a posílit pozici postižených. To vše může přispět ke zlepšení duševního zdraví a pohody.

Kate Swaffer, předsedkyně správní rady, generální ředitelka Dementia International Alliance

Pro Dementia Alliance International (DAI) bylo velkou ctí a potěšením podílet se s iniciativou QualityRights WHO a jejími spolupracovníky na tomto velmi důležitém projektu. Lidská práva byla v oblasti péče o klienty s demencí všeobecně opomíjená. Avšak tyto moduly představují nový přístup k duševnímu zdraví, včetně demence – neurokognitivní chorobě, která způsobuje kognitivní postižení. Oproti současné praxi, kdy poté, co je klientovi demence diagnostikována, se soustředí péče pouze na nedostatky, a tak vede jen k další neschopnosti a závislosti, nový přístup v rámci těchto jedinečných a podpůrných modulů propaguje práva a pomoc lidem s demencí tak, aby mohli vést pozitivní život.

Tím, že moduly podporují potřebu jednoznačné dostupnosti práv, představují praktický nástroj pro každého, ať je to kdokoli. Moduly pojímají klíčové principy lidských práv tak, aby byly účinné i v praxi, čímž se stávají užitečnými jak zdravotníkům, tak lidem s demencí a jejich rodinným příslušníkům. Kupříkladu zdůraznění potřeb a výhod vzájemné podpory podobně postižených, kterou DAI poskytuje lidem s demencí zdarma již od roku 2013, ještě než byla oficiálně založena, a problematika právní způsobilosti a její význam ve smyslu článku 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (CRPD) představují hmatatelný způsob, jak lépe informovat odborníky i rodiny, aby lidem s demencí již nebyla upírána jejich práva. Osobně pevně věřím, že tyto moduly podpoří všechny lidi s duševními problémy a psychosociálním, mentálním a kognitivním postižením, aby se zlepšila kvalita jejich života.

Ana Lucia Arellano, předsedkyně, Mezinárodní aliance zdravotně postižených

Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením (CRPD) je převratnou úmluvou, která podporuje změnu od paradigmatu, jenž na osoby se zdravotním postižením pohlíží jako na objekty charity nebo lékařské péče, k přístupu, který tyto lidi chápe jako subjekty s vlastními právy. Tato změna paradigmatu je zvláště důležitá pro osoby s mentálním, psychosociálním a kombinovaným postižením nebo pro osoby se zvýšenou potřebou podpory. Článek 12 CRPD je pro tuto změnu klíčový, protože postiženým lidem umožňuje využít institutu způsobilosti k právním úkonům. Toto je základní lidské právo, na jehož základě lze uplatnit všechna ostatní práva.

QualityRights je skvělým nástrojem, který odborníkům i zdravotníkům umožní lépe pochopit a uchopit CRPD. Vytváří se tak most mezi lidmi s psychosociálním postižením, uživateli psychiatrické péče či těmi, kteří jí prošli, a službami péče o duševní zdraví a zdravotnickým sektorem, přičemž jsou respektovány principy a hodnoty CRPD. QualityRights byly vyvinuty v úzké interakci s uživateli a osobami, kteří prošli službami péče o duševní choroby a jejichž hlas rezonoval i poselstvími, která byla přednesena signatářům CRPD. Mezinárodní aliance postižených (the International Disability Alliance – IDA) a její členské organizace gratulují k činnosti a výsledkům iniciativy QualityRights. Jednoznačně podporujeme WHO v jejím úsilí transformovat zákony o duševním zdraví, politiku a systémy tak, aby odpovídaly CRPD a odrážely hlasy, které volají: „Nikdy o nás bez nás!“

Connie Laurin-Bowie, výkonná ředitelka, Inclusion International

Zájmem QualityRights WHO je podpořit jednotlivce i organizace postižených osob, aby si uvědomili svá lidská práva a usilovali o změnu, která by umožnila lidem vést nezávislý život v komunitě a získat odpovídající podporu. Inclusion International vítá tuto iniciativu, jež usiluje o prosazování práv, která jsou lidem s mentálním postižením často upírána, zvláště právo na dostupné služby péče o duševní zdraví, právo volby, právo mít rodinu, právo na život v komunitě a právo být plnohodnotným občanem. QualityRights představuje významný příspěvek našemu společnému snažení utvářet a ovlivnit politiku a praxi, která by každému umožnila stát se součástí své komunity.

Alan Rosen, profesor, Illawarra Institute of Mental Health, University of Wollongong, a Brain & Mind Centre, University of Sydney, Austrálie

Svoboda léčí. Snazší uplatnění lidských práv v našich službách péče o duševní zdraví může uzdravovat. To může zaručit, že kdykoli je to možné, osoba s duševní chorobou: a) získá možnost volby a kontroly nad poskytovanou asistencí a péčí, b) pokud možno dostane kvalitní klinickou i domácí oporu, aby mohla nerušeně a „dle svého“ žít v komunitě.

Při pohledu na dlouhý příběh prosazování lidských práv v psychiatrii tyto moduly ukazují, že právo na odpovídající péči a veškerá lidská práva a základní svobody lze naplnit bez rozporů. Nucená péče, jako omezení, vyloučení, nucená medikace, uzamčená lůžková oddělení, stísněné prostory a ústavní péče, musí být omezena. Optimální svoboda v rámci péče bude vyžadovat obrovskou změnu. Ta zahrnuje rozšířenou systematizaci praktických alternativ založených na důkazech, aby se zabránilo nucené péči – tj. otevřené dveře, otevřená odlehčovací zařízení, otevřený a volný přístup, otevřené komunity, otevřená mysl, otevřené rozhovory mezi sobě rovnými, podpora komunitního bydlení, zlepšení komunikace jednotlivce i rodiny, podpora a rozvoj dovedností při řešení problémů, vstřícné směrnice, nácvik utišování a zmírnění napětí, podpora dovedností při rozhodování, orientace služeb a mentorů na zotavení a vytváření politik za účasti všech zainteresovaných.

Program QualityRights WHO, založený na CRPD OSN, se zhmotnil ve vysoce praktické sadě modulů. Pro naše profese tyto moduly poskytují cestu a horizont, ke kterému se potřebujeme přiblížit, spíše než konečnou odpověď a nepřekročitelný termín. Klinické a podpůrné služby, stejně jako naše politická, právní a sociální činnost, která se týká uživatelů služeb a jejich rodin, se musí kombinovat s naší vlastní emancipací jako profesionálů, kteří občas příliš uvažují v rámci instituce a kteří jsou

občas příliš v zajetí zaběhnutých postupů péče o mentálně postižené. Pouze pak a jen společně můžeme zlepšit výhled osob se závažnými, přetrvávajícími nebo opakovanými mentálními obtížemi na posílený, smysluplný, naplněný život plnohodnotného občana se všemi právy.

Victor Limaza, aktivista a školitel společnosti Spravedlnost pro osoby se zdravotním postižením, Documenta AC (Mexiko)

Důstojnost je úzce spjata s pohodou. V současnosti jsou zpochybňována kritéria, dle nichž soudíme psychologické utrpení pouze v kontextu neurochemické nerovnováhy, stejně jako názor, že určité projevy lidské odlišnosti jsou patologické a musí se rázně zakročit, aby osoby a společnost nedošly předpokládané újmy, ačkoli přijatá opatření mohou porušit lidská práva a způsobit nenávratné škody. Základem, na němž by měl být založen model péče o duševně nemocné a který by zohledňoval principy CRPD, by měl být interdisciplinární a celostní, měl by brát v potaz subjektivní potíže, aniž by se narušila důstojnost a schopnost osoby činit rozhodnutí, a to i v kritických situacích. Pochopit zkušenosti člověka, který zažívá kritický duševní stav, je možné díky vazbě, jež se vytvoří empatií, nasloucháním, otevřeným dialogem, doprovodem (zvláště mezi stejně postiženými), podporou při rozhodování, životem v komunitě a striktně dodržovanými předběžnými opatřeními postižených. Lidé s psychosociálním postižením jsou odborníky díky prožitku a musejí být zahrnuti do vytváření nástrojů, které směřují k zotavení. Iniciativa QualityRights WHO je správným příkladem posunu tohoto paradigmatu, jelikož poskytuje nástroje a strategie péče o duševní zdraví, přičemž dodržuje nejvyšší standardy respektu k lidským právům. Není pochyb, že plné a spravedlivé uplatňování lidských práv jakýmkoliv člověkem vede k duševnímu zdraví.

Peter Yaro, výkonný ředitel společnosti Basic Needs Ghana

Balíček školicích a poradenských dokumentů WHO je bohatou sbírkou materiálů, jejichž cílem je zlepšení práce v oblasti duševního zdraví a začlenění na základě lidských práv. Materiály představují významný krok vpřed v oblasti zvláště psychosociálních, mentálních a vývojových postižení při programování a propagování intervencí ve prospěch potřeb a práv jednotlivce tak, jak je stanoví CRPD. Balíček QualityRights učinil obrovský posun k trvale platnému doporučení, že osoby s prožitkem se podílejí na koncepci a implementaci opatření společně se sledováním a vyhodnocením výsledků projektu. Jejich poradní hlas zajistí udržitelnost iniciativ. Z toho důvodu by odborníci, uživatelé služeb a jejich poskytovatelé stejně jako všichni ostatní zúčastnění měli tyto dokumenty využívat. Uvedený přístup znemožňuje páchat násilí a zneužívat zranitelné osoby.

Michael Njenga, předseda společnosti the Pan African Network of Persons with Psychosocial Disability, člen výkonné rady Africa Disability Forum a generální ředitel. Uživatelé psychiatrické péče a ti, kteří jí prošli, Keňa

Ve způsobu, jakým globálně přistupujeme k duševnímu zdraví, došlo k posunu. Podnět této změně dala Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením (CRPD) a přijetí Trvale udržitelných cílů (SDG) a Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj.

Nástroje a materiály QualityRights OSN pro vzdělávání a poradenství staví na tomto klíčovém lidském právu i na mezinárodních rozvojových nástrojích. Iniciativa QualityRights se zakládá na lidskoprávním přístupu, který zaručí, že služby péče o duševní zdraví jsou poskytovány v rámci lidských práv a odpovídají potřebám lidí s psychosociálním postižením a mentálním onemocněním. Tyto materiály zároveň kladou důraz na potřebu poskytovat služby co nejbližší místu, kde tito lidé žijí.

Přístup QualityRights uznává význam toho, že je respektována osobní důstojnost člověka a že každý člověk s psychosociálním postižením a duševní poruchou má hlas, sílu a volbu při přístupu ke službám péče o duševní zdraví. Je to nedílná součást reformy systémů služeb a péče o duševní zdraví jak na globální, tak na lokální a národní úrovni. Proto je nezbytné, aby byly tyto školicí nástroje

a poradenské materiály široce využívány a na všech úrovních přinesly lidem se zkušeností, jejich rodinám, komunitám i celým společností hmatatelné výsledky.

Co je iniciativa QualityRights WHO?

Iniciativa QualityRights WHO se po celém světě zaměřuje na zdokonalení kvality péče a podpory duševního zdraví a sociálních služeb a na prosazování lidských práv osob s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním. QualityRights využívá participativního přístupu, aby dosáhla následujících cílů:

1

Vytvořit kapacitu pro boj se stigmatem a diskriminací a prosazovat lidská práva a zotavení.

2

Zlepšit podmínky pro kvalitní péči a lidská práva v oblasti služeb péče o duševní zdraví a zdravotních a sociálních služeb.

3

Vytvořit služby, které jsou součástí komunity, soustředí se na zotavení a dodržují a prosazují lidská práva.

4

Podporovat rozvoj hnutí za občanskou společnost, která bude hájit lidská práva a bude ovlivňovat tvorbu politiky.

5

Reformovat národní politiku a legislativu v souladu s Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením a dalšími mezinárodními lidskoprávními standardy.

Více na: http://www.who.int/mental_health/policy/quality_rights/en/

WHO QualityRights – Nástroje pro vzdělávání a poradenství

V rámci iniciativy WHO QualityRights jsou k dispozici následující nástroje vzdělávání a poradenství:

Sada nástrojů pro transformaci služeb

- Sada hodnotících nástrojů QualityRights WHO
- Přeměna služeb a podpora lidských práv

Vzdělávací nástroje

Základní moduly

- Lidská práva ←
- Duševní zdraví, postižení a lidská práva
- Zotavení a právo na zdraví
- Svěprávnost a právo na vlastní rozhodnutí
- Osvobození od nátlaku, násilí a zneužívání

Specializované moduly

- Rozhodování s podporou a předběžné opatření
- Strategie pro ukončení a prevenci užití omezovacích prostředků
- Postupy pro zotavení v oblasti duševního zdraví a osobní pohoda

Hodnotící nástroje

- Vyhodnocení vzdělávacího programu QualityRights WHO v oblasti duševního zdraví, lidských práv a zotavení: dotazník před zahájením vzdělávacího programu
- Vyhodnocení vzdělávacího programu QualityRights WHO v oblasti duševního zdraví, lidských práv a zotavení: dotazník po ukončení vzdělávacího programu

Poradenské nástroje

- Podpora „jeden na jednoho“ u osob s prožitými zkušenostmi
- Skupiny vzájemné podpory vedené lidmi a pro lidi s prožitými zkušenostmi
- Organizace občanské společnosti na podporu lidských práv v oblasti duševního zdraví a souvisejících oblastech
- Obhajování duševního zdraví, zdravotního postižení a lidských práv

Svépomocné nástroje

- Plánování zotavení v oblasti duševního zdraví a osobní pohody zaměřené na člověka – svépomocný nástroj

O tomto vzdělávacím programu a poradenství

Vzdělávací a poradenské moduly QualityRights byly vytvořeny s cílem zlepšit znalosti, dovednosti a porozumění u klíčových hráčů o tom, jak prosazovat práva lidí s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním a zlepšit kvalitu služeb a podpory poskytované v oblasti duševního zdraví a v souvisejících oblastech v souladu s mezinárodními normami v oblasti lidských práv, a to zejména s Úmluvou OSN o právech osob se zdravotním postižením a s přístupem k zotavení.

Komu jsou seminář a poradenství určeny?

- **Osobám s psychosociálním postižením**
- **Osobám s mentálním postižením**
- **Osobám s kognitivním postižením, včetně demence**
- **Osobám s duševním onemocněním**
- **Osobám, které užívají nebo které užívaly služby péče o duševní zdraví a sociální služby**
- **Řídícím pracovníkům všeobecného zdravotnictví, služeb péče o duševní zdraví a zdravotních a sociálních služeb**
- **Lékařům v oblasti duševního zdraví a jiným odborníkům** (např. lékaři, sestry, psychiatři, zdravotní sestry psychiatrické a geriatrické péče, neurologové, geriatři, psychologové, ergoterapeuti, sociální pracovníci, komunitní pracovníci, osobní asistenti, mentoři, dobrovolníci)
- **Dalším pracovníkům v oblasti služeb péče o duševní zdraví a sociální péče, včetně komunitních a domácích služeb** (např. pečovatelé, úklid, vaření, údržba, administrativa)
- **Nevládním organizacím, sdružením a náboženským organizacím pracujícím v oblasti péče o duševní zdraví, lidských práv a dalších souvisejících oblastech** (např. sdružení lidí s postižením, sdružení lidí v psychiatrické péči nebo lidí, kteří jí prošli, sdružení na jejich obhajobu)
- **Rodinám, podpůrným osobám a dalším pečovatelům**
- **Příslušným ministerstvům (zdravotnictví, sociálních věcí, školství apod.) a politikům**
- **Příslušným vládním institucím a službám** (např. policie, soudnictví, vězeňský personál, orgány pro sledování a kontrolu zadržovacích zařízení, včetně služeb pro mentálně postižené a sociálních služeb, komise pro právní reformy, rady pro zdravotně postižené a národní instituce pro lidská práva)
- **Dalším relevantním organizacím a zúčastněným stranám** (např. obhájci, právníci a organizace právní pomoci, akademická veřejnost, vysokoškolští studenti)

Kdo by měl vzdělávací program vést?

Vzdělávací program by měl být koncipován a veden multidisciplinárním týmem, který bude zahrnovat lidi se zkušeností, členy sdružení postižených osob, odborníky na duševní zdraví, postižení a podobné obory, rodiny a další.

Jestliže se vzdělávací program týká zvláště práv osob s psychosociálním postižením, je důležité, aby byli členy týmu školitelé i zástupci této skupiny. Podobně klade-li si vzdělávací program za cíl posílit kapacity v oblasti práv osob s mentálním a kognitivním postižením, musejí být mezi školiteli i členové těchto skupin.

Pro oživení diskusí lze zvážit různé možnosti. Mohou být například přizváni školitelé se specifickými znalostmi pro konkrétní aspekty vzdělávacího programu. Další možností může být sestavení panelu ze školitelů pro konkrétní část vzdělávacího programu.

V ideálním případě jsou školiteli osoby znalé kultury a kontextu místa, kde se vzdělávací program koná. Může být nezbytné vést vzdělávací program samotných školitelů, aby se vytvořil tým lidí, kteří jsou schopni provádět vzdělávací program v určité kultuře nebo kontextu. Tento vzdělávací program školitelů by měl zahrnout i osoby s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním. Zároveň by měl zahrnovat další důležité zástupce zúčastněných stran, kteří přispívají ke zlepšení kvality služeb péče o duševní zdraví a zdravotních a sociálních služeb a lidských práv osob s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním.

Jak by měl vzdělávací program probíhat?

V ideálním případě by měl být vzdělávací program modulů QualityRights zahájen pěti základními moduly. Následovat může podrobnější vzdělávací program, který využije specializovaných modulů (viz výše).

Celý vzdělávací program může probíhat formou série seminářů, které se uskuteční v průběhu několika měsíců. Každý školicí modul nemusí být nutně vměstnán do jednoho dne. Dle potřeby jej lze rozdělit podle témat do několika dnů.

Celý vzdělávací program může probíhat prostřednictvím několika seminářů, které se budou konat v průběhu několika měsíců. Každý samostatný modul vzdělávacího programu nemusí být nutně absolvován za jeden den. Může být rozdělen do témat a podle potřeby může být prezentován v průběhu několika dnů.

Způsob využití a distribuce školicích materiálů se proto také přizpůsobí kontextu a požadavkům.

- Jestliže například účastníci ještě nemají žádné odborné znalosti v oblasti duševního zdraví, lidských práv a zotavení, je důležité uspořádat čtyř- až pětidenní seminář s využitím pěti základních vzdělávacích modulů. Ukázka programu na pět dní je k dispozici na následujícím odkazu: <https://qualityrights.org/wp-content/uploads/Sample-program-QR-training.pdf>.
- Jestliže již účastníci mají základní znalosti o lidských právech lidí s psychosociálním, intelektuálním a kognitivním postižením, ale vyžadují pokročilejší znalosti o tom, jak konkrétně prosazovat právo na způsobilost k právním úkonům v praxi, lze uspořádat seminář zaměřený na modul *Svéprávnost a právo na vlastní rozhodnutí* během prvního dne a na specializovaný modul *Rozhodování s podporou a předběžné opatření* (nebo vybrané části tohoto modulu) v následujících třech dnech.

V případě, že je potřeba upravit materiály specifickým požadavkům vzdělávacího programu, musí se před vzdělávacím programem projít všechny probírané moduly a odstranit zbytečně opakované informace.

- Kupříkladu při plánování vzdělávacího programu základních modulů pak nebude třeba zahrnout téma 5 (Zaměřeno na článek 12) nebo téma 6 (Zaměřeno na článek 16), protože tato témata jsou důkladněji rozebrána v následujícím modulu *Svéprávnost a právo na vlastní rozhodnutí*, respektive *Osvobození od nátlaku, násilí a zneužívání*.
- Avšak pokud se plánuje vzdělávací program pouze o modulu 2, pak je nezbytné zahrnout i témata 5 a 6, protože tak budou mít účastníci jedinou šanci, jak se s touto problematikou seznámit.

Toto jsou příklady různých způsobů, jakými lze školicí materiály použít. V závislosti na specifickém kontextu potřeb a požadavků je možné vzdělávací program obměnit.

Pokyny pro školitele

Principy vedení školicího programu

Účast a interakce

Pro úspěch vzdělávacího programu jsou účast a interakce zásadní. Na všechny účastníky se musí pohlížet jako na individuality, které mohou poskytnout neocenitelné vědomosti a vhled. Školitelé zajistí pro vzdělávací program dostatečný prostor a čas, ale především se ujistí, že se lidem s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním naslouchá a nejsou opomíjeni. Stávající rozložení moci ve službách i širší společnosti může některým lidem bránit, aby vyjádřili své názory. Školitel se ale musí zaměřit na naslouchání názorům všech účastníků, to je důležité.

Někteří lidé mohou být nesmělí nebo jim je situace nepříjemná na to, aby se vyjádřili, což může být znamením nedostatečného začlenění nebo pocitu nejistoty ve skupině. Školitelé by měli vyvinout veškeré úsilí a povzbudit každého, aby se do vzdělávacího programu zapojil. Obvykle se stává, že pokud se lidé k něčemu vyjádří a mají pocit, že byli vyslyšeni, jsou ochotnější promluvit a zapojit se do diskusí i nadále. Vzdělávací program je sdílená zkušenost. Školitelé by měli věnovat čas ocenění každého dotazu i odpovědi tak, aby se nikdo necítil vyčleněný.

Zohlednění kulturních odlišností

Školitelé by měli brát ohled na diverzitu mezi účastníky. Jejich zkušenosti a znalosti ovlivnily nejrůznější faktory jako kultura, pohlaví, status uprchlíka nebo sexuální orientace.

Je důležité citlivě používat jazykové prostředky a poskytovat příklady, které jsou pro lidi dané země nebo regionu, kde vzdělávací program probíhá, relevantní. V závislosti na zemi nebo kontextu se lidé mohou vyjadřovat o svých emocích a dojmech nebo je popisovat a mluvit o svém mentálním zdraví různými způsoby.

Dále se školitelé musejí ujistit, že během vzdělávacího programu nejsou přezírána témata, se kterými se v dané zemi potýkají určité skupiny (např. původní obyvatelé, etnické menšiny, náboženské menšiny, ženy apod.). Zároveň se musí brát ohled na pocity studu nebo tabu probíraných témat.

Otevřenost, neodsuzující prostředí

Musejí probíhat otevřené diskuse a právo zaznít má každý názor. Účelem vzdělávacího programu je nastavit spolupráci, aby se podařilo najít způsob, jak v širší komunitě zlepšit dodržování práv lidí, kteří využívají služeb péče o duševní zdraví a sociální služby, a lidí s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním. Může se stát, že během vzdělávacího programu někteří účastníci vyjádří velmi silné názory nebo intenzivně zareagují. Školitel musí během vzdělávacího programu vždy poskytnout lidem prostor pro vyjádření názorů a pocitů. Lidé tedy musejí mít možnost sdělit své zkušenosti bez přerušování a musejí mít jistotu, že ostatní naslouchají a reagují citlivým a ohleduplným způsobem.

Efektivní komunikace neznamena bezvýhradný souhlas s názorem jiného člověka. Když vystane diskuse, je dobré připomenout všem účastníkům, že mají společný cíl: získat respekt pro lidská práva v oblasti služeb péče o duševní zdraví a zdravotních a sociálních služeb a v komunitě a že musejí zaznít všechny hlasy, abychom se všichni poučili. Nebývá od věci nastavit ve skupině některá základní pravidla (např. respekt, důvěrnost, kritická reflexe, nediskriminace), na která lze v případě potřeby poukázat.

Uvědomme si, že někteří lidé se nikdy dříve nesetkali s podobnou příležitostí svobodně a v bezpečí se projevit (např. lidé s prožitkem, rodinní příslušníci, ale i odborníci). Proto je zásadní, aby se vytvořil bezpečný prostor, ve kterém mohou zaznít všechny hlasy.

Jazykové prostředky

Školitel musí zohlednit diverzitu účastníků. Každý z účastníků vzdělávacího programu má jiné zázemí a úroveň vzdělání. Musí se proto používat jazyk, jemuž porozumí každý účastník (např. vyhnout se použití nebo vysvětlování vysoce odborných lékařských, právních a technických termínů, akronymů apod.). Každý účastník musí porozumět klíčovým pojmům a významu sdělení. Jazyk a obtížnost vzdělávacího programu by měly být přizpůsobeny specifickým požadavkům skupiny. S tímto na paměti by školitelé měli posečkat, v případě potřeby poskytnout příklady a dopřát času na dotazy a diskusi s účastníky, aby bylo zřejmé, že všichni správně rozumí pojmům a významu sdělení. Školitelé by pokud možno měli používat jazyk, který umožní diskutovat o úzkostech, jež mají nelékařské nebo kulturně dané příčiny (např. emoční úzkost, neobvyklé zážitky apod.).

Přizpůsobení

V některých případech může nastat potřeba uzpůsobit prostředky komunikace, např. použít vizuální a audiovizuální materiály, zjednodušit text, zjednodušit podepisování, poskytnout pomoc při písemném zpracování některých úloh nebo umožnit přítomnost osobního asistenta.

Práce v kontextu stávající legislativy a politiky

V průběhu vzdělávacího programu mohou někteří účastníci vyjádřit obavy z legislativního nebo politického kontextu ve své domovině, který nemusí být v souladu s mezinárodními standardy lidských práv, včetně Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (CRPD). Současně se může část obsahu vzdělávacího programu nacházet v rozporu se stávající národní legislativou nebo politikou. Například zákony, které umožňují nedobrovolné umístění do ústavu a léčbu, stojí v rozporu s celkovým přístupem těchto modulů. Navíc mohou některá témata, která pojednávají o podpoře samostatného rozhodování, kolidovat se stávajícími zákony o opatrovnictví. Dalším zdrojem obav může být fakt, že národní zdroje pro zavádění nových přístupů jsou sporadické nebo nejsou k dispozici vůbec. Tyto starosti pak mohou účastníky dovést k otázkám o odpovědnosti, bezpečí, financování a o komplexnějším politickém a společenském kontextu, v němž žijí a pracují.

Školitelé musejí především účastníky ujistit, že smyslem modulů není navádět je k činnosti, která by byla v rozporu s právními předpisy či politikou, nebo k činnosti, která by kohokoliv postavila mimo zákon. Tam, kde zákon a politika popírají standardy CRPD, musí zaznít podpora politické změny a právní reformy. Ačkoli se signatářské státy CRPD zavázaly, že tuto Úmluvu a další lidská práva neprodleně přestanou porušovat, musíme si uvědomit, že úplné dodržování lidských práv podle CRPD vyžaduje čas a řadu opatření na všech úrovních společnosti.

Následně by jednotlivcům v jednání neměl bránit zastaralý právní a politický rámec. Na individuální úrovni lze každodenně udělat mnoho pro změnu postojů a postupů v mezích zákona a zahájení realizace CRPD. Například i když jsou opatrovníci úředně pověřeni na základě zákona země, aby rozhodovali jménem jiných osob, nebrání jim to v tom, aby tyto osoby podporovali v přijímání vlastních rozhodnutí a v konečném důsledku respektovali jejich volby.

Tento vzdělávací program poskytuje pokyny pro řešení různých témat, která jsou klíčová pro podporu přístupu založeného na lidských právech v oblasti duševního zdraví a sociálních služeb. Během vzdělávacího programu by školitelé měli vybízet účastníky k diskusi o tom, jak je úkony a strategie ve školicích materiálech ovlivňují a jak lze tyto postupy uplatnit v rámci parametrů, které stanoví stávající politika a legislativa. Posuny v postojích a praxi společně s účinným prosazováním mohou vést k pozitivní změně jak politiky, tak práva.

Pozitivní a inspirativní přístup

Školitelé by měli zdůrazňovat, že vzdělávací program má sloužit ke sdílení základních znalostí a nástrojů a stimulovat reflexi tak, aby bylo možné nalézt řešení, která budou prospěšná účastníkům v jejich vlastním prostředí. Je pravděpodobné, že některé pozitivní úkony už existují a sami účastníci nebo jiné služby jich již využívají. Na těchto pozitivních případech lze dále stavět a demonstrovat, že aktérem změny se může stát každý.

Skupinová práce

Během jednotlivých úloh může školitel účastníky vyzvat, aby pracovali ve skupinách, které se mohou flexibilně vytvořit záměrně nebo náhodně, podle vůle účastníků. Na účastníky se musí brát ohled, pokud se v nějaké skupině necítí dobře.

Úlohy během vzdělávacího programu si kladou za cíl podporovat participaci a diskusi, přičemž jsou postaveny tak, aby účastníci mohli přispět vlastními nápady a sami dospět k řešení. Rolí školitele je vést diskusi a případně debatu posouvat konkrétními myšlenkami nebo výzvami. Pokud se účastníci nechtějí na některých aktivitách podílet, mělo by být jejich přání respektováno.

Poznámky pro školitele

Poznámky pro školitele jsou vyznačeny **modře**. Obsahují příklady odpovědí nebo jiné pokyny pro školitele, které nejsou určeny účastníkům.

Obsah prezentace, otázky a tvrzení, které jsou určeny účastníkům, jsou uvedeny **černě**.

Vyhodnocení vzdělávacího programu QualityRights

Evaluační dotazníky před vzdělávacím programem QualityRights a po něm, které tvoří součást školicího balíčku, byly sestaveny tak, aby bylo možné semináře na jejich základě dále vylepšit.

Před zahájením vzdělávacího programu účastníci vyplní předběžný hodnoticí dotazník. Vyhradte si na něj 30 minut.

Na konci vzdělávacího programu vyplní účastníci další dotazník určený pro hodnocení po ukončení vzdělávacího programu. Opět si vyhradte 30 minut.

Každému účastníkovi bude vygenerováno jedinečné identifikační číslo (ID). Toto číslo se použije pro oba dotazníky. Jedinečné ID lze například vytvořit použitím názvu země, kde se vzdělávací program koná, následovaným číslem od 1 do 25 (nebo po číslo shodné s počtem účastníků ve skupině). Účastník může například obdržet jedinečné ID Jakarta12. Užitečné je vložit dotazníky k vyplnění před vzdělávacím programem i po něm s jedinečným ID přímo do účastnických složek předtím, než vzdělávací program začne. Tak se zajistí, že se jedinečné ID dostane správnému účastníkovi. Není třeba zjišťovat, kdo obdržel jaké ID, protože dotazníky jsou anonymní. Ale je důležité zajistit, aby měl každý účastník totožné ID na obou dotaznících.

Jakmile účastníci vyplní dotazník po ukončení vzdělávacího programu, školitel by měl otevřít diskusi, při níž účastníci vyjádří svůj názor na vzdělávací program, které části je zaujaly a připadají jim užitečné a které části se jim naopak nelíbily a nejsou jim užitečné, nebo jakékoli jiné názory. Je to také příležitost, aby účastníci prodiskutovali, jaké kroky a strategie, o kterých se mluvilo během vzdělávacího programu, chtějí uplatnit.

Dotazníky pro vyplnění je třeba vytisknout pro každého účastníka ještě před vzdělávacím programem. Verze pro tisk a distribuci jsou k dispozici zde: https://reformapsychiatrie.cz/clanek/pruvodce-vzdelavacim-programem-who-v-oblasti-kvality-pece-o-lidi-s-dusevnim-onemocnenim?term_id=133.

Videa pro účely vzdělávacího programu

Zprostředkovatelé by měli zhlédnout všechna videa, která k modulu náleží, a pro účely vzdělávacího programu vybrat nejvhodnější. Odkazy na videa se mohou časem změnit. Proto si ještě před vzdělávacím programem ověřte, že jsou odkazy funkční. Pokud odkaz nefunguje, měl by se vyhledat odkaz na podobné video.

Předběžné poznámky k jazykovým prostředkům

Prohlašujeme, že jazyk a terminologie odrážejí pojmový vývoj v oblasti postižení a že s ohledem na proměnu v čase budou různí lidé užívat v různých kontextech různé termíny. Lidé musejí být schopni rozhodnout o slovní zásobě, obrazech a popisech svých zkušeností, situací nebo úzkostí. Ve vztahu k oblasti duševního zdraví používají například někteří lidé výrazy jako „lidé s psychiatrickou diagnózou“, „lidé s duševními poruchami“ nebo „duševní nemocí“, „lidé s duševními stavy“, „klienti“, „uživatelé služeb“ nebo „přeživší psychiatrické péče“. Další lidé některé nebo všechny tyto termíny považují za stigmatizující, případně pro pojmenování svých emocí, prožitků a úzkostí užívají jiné výrazy. Podobně se o intelektuálním postižení mluví s použitím různých termínů v různých kontextech, včetně například „poruch učení“, „poruch duševního rozvoje“ nebo „obtíží s učením“.

Termín „psychosociální postižení“ byl přijat tak, že zahrnuje lidi, kteří mají diagnózu související s duševním zdravím nebo kteří se s tímto termínem ztotožnili. Termíny „kognitivní postižení“ a „mentální postižení“ se používají v případě osob, jimž byla stanovena diagnóza ve vztahu k jejich kognitivním a mentálním schopnostem, které mimo jiné zahrnují i demenci a autismus.

Termín „zdravotní postižení“ je v tomto kontextu důležitý, protože zdůrazňuje podstatné překážky, které lidem se *skutečným* nebo *vnímaným* postižením brání stát se plnohodnotným a efektivním členem společnosti, a zdůrazňuje též skutečnost, že jsou pod ochranou CRPD. Použití výrazu „postižení“ v tomto kontextu neznámá, že lidé mají nemoc nebo poruchu.

Podobně pojmy „lidé, kteří užívají“ nebo „kteří užívali“ služby v oblasti duševního zdraví a sociální a zdravotní služby odkazují na lidi, kteří nejsou nezbytně postižení, ale kteří mají různé prožitky a zkušenosti, jež se k tomuto vzdělávacímu programu vztahují.

Použití termínu „služby duševního zdraví a zdravotní a sociální služby“ v těchto modulech se navíc vztahuje na širokou škálu služeb, které v současné době poskytují země, mimo jiné například na komunitní centra duševního zdraví, kliniky primární péče, ambulantní služby, psychiatrické léčebny, psychiatrická oddělení ve všeobecných nemocnicích, rehabilitační střediska, tradiční léčitele, denní stacionáře, domovy pro seniory a další „skupinové“ domovy, jakož i na služby v domácím prostředí a služby a podpory nabízející alternativy k tradičním službám duševního zdraví nebo sociálním a zdravotním službám, které jsou zajišťovány širokou škálou poskytovatelů zdravotní a sociální péče ve veřejném, soukromém a nevládním sektoru.

Terminologie pro tento dokument byla zvolena tak, aby odrážela potřebu začlenění. Je volbou jedince, se kterými výrazy a pojmy se ztotožní, ale lidská práva platí pro všechny vždy a všude. Především by diagnóza ani postižení nikdy neměly osobu definovat. Všichni jsme jednotlivci, kteří mají jedinečný společenský kontext, osobnost, autonomii, sny, cíle, aspirace a vztahy s ostatními.

Vzdělávací cíle, témata a zdroje

Vzdělávací cíle

Na konci vzdělávacího programu účastníci:

- porozumí tomu, co jsou to lidská práva a jaké souvislosti mezi různými právy existují;
- porozumí původu a obsahu Všeobecné deklarace lidských práv a že jsou tato práva stále platná i dnes;
- rozeznají porušení lidských práv v určitých situacích;
- pochopí, kdy skupinám lidí hrozí vyšší nebezpečí porušování lidských práv;
- poznají, kdo brání lidská práva;
- rozpoznají specifické způsoby, kterými pracovníci služeb péče o duševní zdraví a jiní odborní pracovníci, lidé s psychosociálním postižením, mentálním a kognitivním postižením, rodiny, partneři péče a další příznivci mohou být hybateli změny a ochránci lidských práv.

Témata

Téma 1: Lidská práva a kvalitní život (30 minut)

Téma 2: Co jsou lidská práva (1 hodina a 5 minut)

Téma 3: Souvislosti mezi jednotlivými právy (20 minut)

Téma 4: Příklady porušování lidských práv (1 hodina 20 minut)

Téma 5: Skupiny/segmenty populace, u nichž hrozí nebezpečí porušování lidských práv (35 minut)

Téma 6: Následky porušování lidských práv (1 hodina a 40 minut)

Téma 7: Dodržování, ochrana a plnění lidských práv (35 minut)

Téma 8: Podpora lidí při obraně lidských práv (45 minut)

Téma 9: Prosazování lidských práv (30 minut)

Zdroje a požadavky

- Požadavky na prostor: v zájmu optimální zkušenosti účastníků s učením by místnost, v níž bude vzdělávací program probíhat, měla:
 - být dostatečně velká, aby se do ní všichni vešli, ale ne příliš velká, aby vzniklo prostředí, které podpoří svobodnou a otevřenou diskusi;
 - poskytnout prostor pro rozesazení účastníků ve skupinách (např. „banketovým způsobem“ u několika kulatých stolů, které spolu sdílí několik účastníků. Výhodou tohoto aranžmá je, že podporuje jak interakci mezi účastníky, tak rovnou vytváří skupiny pro skupinovou práci);
- umožnit přiměřenou úpravu, která do vzdělávacího programu zapojí všechny jeho účastníky;
- mít internetové připojení, aby bylo možné sledovat videa;
- mít reproduktory (pro zvuk videa);
- mít projekční plátno a projektor;
- mít jeden či více mikrofonů pro zprostředkovatele a alespoň tři další bezdrátové mikrofony pro účastníky (ideálně jeden mikrofon pro každý stůl);
- disponovat alespoň dvěma papírovými tabulemi nebo něčím podobným, papírem a fixy.

Pro tento školicí modul jsou třeba následující dodatečné materiály:

- kopie *Přílohy 1: Scénáře* pro všechny účastníky
- kopie *Přílohy 2: Všeobecná deklarace lidských práv* pro všechny účastníky

Čas

Přibližně 8 hodin

Počet účastníků

Pro optimální průběh vzdělávací program se dosud osvědčil počet 25 účastníků, kdy bude každému poskytnut dostatek příležitostí, aby se zapojil a vyjádřil své názory a nápady.

Úvod

Tento modul, který je prvním ze souboru pěti základních modulů QualityRights o duševním zdraví, lidských právech a zotavení, pokládá základy pro všechny ostatní moduly. Vysvětluje, co jsou lidská práva a jaké výhody nám všem přinášejí či by přinášet měla. Důkladně prochází Všeobecnou deklarací lidských práv a ukazuje, jak jsou lidská práva propojena a jak velký význam mají pro naši pohodu a kvalitní život.

Účastníci procházejí jednotlivými tématy modulu a absolvují úkoly, díky nimž se dozvídají, jak jsou různé skupiny a segmenty populace, včetně lidí s psychosociálním, mentálním a kognitivním postižením, vystaveny většímu riziku porušování lidských práv. Na konci modulu účastníci poznají způsoby, kterými všichni – pracovníci služeb péče o duševní zdraví, lidé s psychosociálním, mentálním a kognitivním postižením, rodiny, pečovatelé a další příznivci – se mohou zasadit o dodržování, ochranu a naplňování lidských práv.

Téma 1: Lidská práva a kvalitní život

Čas pro toto téma:

Cca 30 minut

Začněte tím, že se účastníků zeptáte na následující otázky (5 min).

Co si představíte pod termínem lidská práva?

Dejte účastníkům chvilku na rozváženou a pak poznamenejte jejich odpovědi na flipchart.

Poté, co školitel účastníky vyslechne, může na jejich odpovědích ukázat, že lidé pojem lidských práv chápou intuitivně.

Úloha 1.1: Všichni se rodíme sobě rovni (10 minut)

Požádejte účastníky, aby se shromáždili uprostřed místnosti. Vysvětlete jim, že vždy když přečtete tvrzení, přesunou se buď napravo, pokud s tvrzením souhlasí, nebo nalevo, pokud s ním nesouhlasí. Pokud se účastníci nemohou pohybovat, jednoduše je požádejte, aby na znamení souhlasu nebo nesouhlasu s tvrzením zvedli ruku.

Tvrzení jsou úmyslně formulována tak, aby poskytla různou interpretaci. Je důležité všechny upozornit, že zde neexistuje správná odpověď.

Souhlasíte, nebo nesouhlasíte s následujícím tvrzením?

„Všichni se rodíme svobodní a sobě rovni“

Zeptejte se účastníků na jejich názor, proč souhlasili nebo nesouhlasili s uvedeným tvrzením. Názory zaznamenejte na tabuli. Požádejte účastníky, aby své názory probrali mezi sebou.

Příklady názorů:

- Ano, všichni se rodíme svobodní a sobě rovni. Je to společnost, která nám toto právo může upírat.
- Ne, člověk, který se narodí jako otrok nebo v chudobě, nebude nikdy svobodný.
- Vlastnosti jako rasa, barva pleti, sexuální orientace, jazyk, náboženství, politické či jiné názory, národní nebo sociální původ, majetek, rod či jiné postavení přispívají k tomu, že se s některými lidmi nejedná rovnocenně.
- Ne, mnoho lidí se narodí do nesvobody.

Uzavřete aktivitu tím, že před účastníky shrnete následující:

- Tvzení, že „se všichni rodíme svobodní a sobě rovní“, je určitě nejednoznačné.
- Na druhou stranu, z povahy lidství se všichni opravdu rodíme svobodní a sobě rovní.
- V mnoha případech lidem upírá právo na svobodu a rovnost vláda nebo společnost.
- Lidská práva jsou hlavně o tom, že se respektuje svoboda a rovnost všech lidí.

Úloha 1.2: Kvalitní život (15 minut)

Záměrem této úlohy je, aby všichni účastníci měli možnost uvědomit si, co je zásadní pro to, aby mohli vést kvalitní a spořádaný život. Je velmi pravděpodobné, že se názory skupiny budou podobat těm ve Všeobecné deklaraci lidských práv (Universal Declaration of Human Rights – UDHR). Skupina nahlédne, jak jsou lidská práva důležitá a platná pro všechny lidi.

Začněte dvěma otázkami:

- Co je pro život nejdůležitější?
- Co je potřeba, aby člověk vedl kvalitní život?

Umožněte skupině, aby odpovědi prodiskutovala, a uveďte je na flipchart. Doprostřed flipchartu napište „kvalitní život“ a okolo zaznamenávejte názory. Vybídněte účastníky, aby uváděli své osobní zkušenosti (např. někteří uvedou možnost cestovat, mít rodinu, stýkat se s přáteli, být finančně zabezpečen).

Zdůrazněte, že spousta lidí po celé zeměkouli by ohledně kvalitního života pravděpodobně došla k podobným závěrům. Tento výčet uchovejte, protože jej budete později během vzdělávacího programu potřebovat.

Na závěr zdůrazněte, že každý potřebujeme pro kvalitní život nějaké základní prvky. Mnohé z prvků, které jsou v této úloze pojmenovány, se shodují s právy uvedenými ve Všeobecné deklaraci lidských práv.

Téma 2: Co jsou lidská práva

Čas pro toto téma:

Cca 1 hodina a 5 minut

Prezentace: Co jsou lidská práva (35 min.)

„Lidská práva jsou něco, co vám nikdo nemůže vzít.“

Toto je citát René Cassina, jednoho z tvůrců Všeobecné deklarace lidských práv (VDLP).

- Lidská práva nejsou ani darem, ani privilegiem. Nejsou nám ostatními udělována.
- Jsou základním právem prostě proto, že jsme lidé. Jsou základní pro kvalitní a vzkvétající život.

V tomto okamžiku rozdejte účastníkům kopii VDLP (spolu se zjednodušenou verzí od Amnesty International v příloze 2).

Různé jazykové verze VDLP jsou dostupné na: <https://udhr.audio/>.

VDLP ve znakovém jazyce najdete na:

<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/UDHRinsignlanguages.aspx>
(spuštěno 23. listopadu 2018)

Všeobecnou deklaraci lidských práv (VDLP) budete používat během celého modulu, protože poskytuje všeobecný úvod do lidských práv. Záměrem není poskytnout hluboký vhled ani vzdělávací program v rámci mezinárodních lidských práv, což by vyžadovalo rozsáhlý dodatečný aparát informací. Účastníci jsou naopak v tomto modulu uvedeni do problematiky lidských práv a pojmů způsobem snadno srozumitelným. V následujících modulech se rozsáhlá pozornost věnuje Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením.

Věnujte účastníkům několik minut, aby si rychle VDLP pročetli. Posléze ukažte následující fotografii:

Fotografie z koncentračního tábora (2) Viz foto na prezentacích kurzu tohoto modulu.

Skupiny se zeptejte:

Poznává někdo, kde asi byla pořízena tato fotografie?

Tato fotografie byla pořízena v osvobozeném koncentračním táboře na konci 2. světové války a zachycuje následky holokaustu.

Myšlenka, která leží za touto otázkou i fotografií, je pomoci účastníkům, aby pochopili pojítka mezi událostmi 2. světové války, holokaustem a celosvětovou potřebou ustavit OSN a VDLP. Můžete se účastníků zeptat, co o OSN vědí, proč vznikla, její cíle, účel a zda znají nějaké klíčové dokumenty OSN.

Poté, co se účastníci podělí o své myšlenky, zdůrazněte následující informaci:

Po hrůzách 2. světové války se světoví lídři sešli a založili novou organizaci pod názvem Spojené národy. Jejím účelem bylo zastavit války mezi národy a vybudovat lepší svět.

Jedním z prvních úkolů Spojených národů bylo sestavit seznam lidských práv, která náležejí všem lidským bytostem světa: Všeobecnou deklaraci lidských práv.

Vlády zemí po celém světě slíbily, že budou dodržovat, chránit a naplňovat práva obsažená ve VDLP.

Spojené národy přijaly deklaraci na Valném shromáždění v roce 1948: 56 zemí světa přijalo základní soubor lidských práv, která by měla být chráněna.

VDLP není v zásadě právně závazný dokument, což znamená, že na vlády neklade právní závazky, avšak postupem času se stal závazným mezinárodním zvykovým právem, což znamená, že vlády jsou nuceny je dodržovat.

Někteří lidé namítají, že lidská práva jsou západním konceptem nebo že byla přijata pouze vysoko příjmovými zeměmi a v oblastech s omezenými prostředky. Zde je nezbytné podotknout, že VDLP přijaly a signovaly nejen země s vysokými či středními příjmy, ale i nízkopříjmové země po celém světě.

Principy lidských práv byly dále stvrzeny v roce 1966, kdy byly sepsány dvě důležité smlouvy: Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights – ICESCR).

Tyto pakty byly podepsány většinou zemí celého světa. V důsledku toho se jejich vlády zavázaly chránit lidská práva svých občanů.

Dále byly podepsány další smlouvy, které zajišťují zvláštní ochranu určitých skupin obyvatel.

Například:

- Úmluva o právech dítěte (Convention on the Rights of the Child – CRC);
- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women – CEDAW);
- Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (Convention on the Rights of Persons with Disabilities – CRPD);

Vedle těchto mezinárodních lidskoprávních instrumentů mnohé státy chrání lidská práva prostřednictvím své národní legislativy (např. zákonem o lidských právech nebo v ústavě). Ve skutečnosti se mnohá práva národních legislativ inspirovala právě mezinárodními lidskoprávními instrumenty.

Požádejte různé účastníky, aby nahlas přečetli následující citace, a ostatní požádejte, aby se k nim vyjádřili.

1. citát: „Lidská práva jsou vepsána v srdcích lidí; a byla tam dávno předtím, než zákonodárci sepsali své první prohlášení.“

2. citát: „Ochranou těchto práv můžeme zabránit mnohým konfliktům plynoucím z chudoby, diskriminace a vyloučení (společenského, ekonomického nebo politického), které lidstvo stále sužují a ničí desetiletí úsilí o rozvoj. Bludný kruh porušování lidských práv, jež vede ke konfliktům, které vedou k dalšímu porušování, musí být přerušen. Věřím, že jej lze zničit pouze tak, že se zajistí dodržování všech lidských práv.“

Mary Robinson, bývalá Vysoká komisařka pro lidská práva a bývalá irská prezidentka

3. citát: „Kde vlastně všeobecná lidská práva začínají? V malých místech, nedaleko domova, tak blízkých a malých, že je nenajdete na žádné mapě světa. Přesto je to svět jednotlivce; sousedství, ve kterém bydlí; škola nebo univerzita, kterou navštěvuje; továrna, farma nebo úřad, kde pracuje. To jsou místa, v nichž každý muž, žena i dítě hledají rovnost před právem, rovné příležitosti, stejnou důstojnost bez diskriminace. Pokud tato práva neplatí zde, neplatí ani jinde. Bez starostlivých a aktivních občanů, kteří je prosazují doma, budeme jen marně očekávat pokrok v širším světovém měřítku.“

Eleanor Rooseveltová, politička, aktivistka, první dáma Spojených států amerických během 2. světové války a předsedkyně výboru, který odpovídal za přijetí VDLP

[Zeptejte se účastníků:](#)

Zkusil by někdo vysvětlit, co tím Eleanor Rooseveltová říká?

[Pak účastníkům vysvětlete:](#)

Eleanor Rooseveltová říká, že lidská práva musejí začít dodržovat všichni spoluobčané v „malých místech“. Zdůrazňuje, že pouze pokud všichni budeme hájit lidská práva „blízko svých domovů“, v místech, kde lidé žijí, učí se a pracují, můžeme doufat v lepší svět. Jinými slovy, všichni jsme za dodržování lidských práv odpovědní.

Lidská práva stojí na několika základních principech:

- **Spravedlnost** vůči všem lidským bytostem
- **Respekt** vůči ostatním
- **Rovnost** mezi všemi lidmi
- **Důstojnost** člověka se musí zachovat za všech okolností
- **Svoboda** pro všechny lidi

VDLP je odrazovým můstkem proto, aby se tyto hodnoty v životě lidí zrealizovaly, a oni pak mohli vést „kvalitní život“.

O jakých aspektech našeho života VDLP mluví?

VDLP podporuje a chrání různá práva, včetně práv občasných, politických, ekonomických, sociálních a kulturních.

Tato práva musejí být zajištěna proto, abychom se všichni bez rozdílu a diskriminace mohli plně zapojit do společnosti.

Občanská a politická práva zahrnují například právo na svobodu, na uznání právní osobnosti, nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení. Rovněž zahrnují právo uzavřít sňatek nebo vstoupit do jiného civilního svazku nebo partnerství, založit rodinu; právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; právo na svobodu shromažďování, volit a účastnit se vlády.

Příkladem **ekonomických, sociálních a kulturních práv** jsou právo na práci; právo na odpovídající životní úroveň; právo na zdraví a vzdělání; právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti.

Je však důležité podotknout, že žádné právo není absolutní. Některá práva jsou v určitých situacích omezena. Například:

- Právo může být podrobeno rozumným omezením, pokud výkon takového práva jedním omezuje práva jiných (např. právo svobody projevu lze občas omezit, pokud toto právo někdo používá pro podněcování nenávisti vůči skupině obyvatel).
- Některá práva mohou být omezena nebo pozastavena v extrémních situacích (např. za stavu obecného ohrožení).

Avšak musíme mít na zřeteli že:

- Žádná omezení práv nemohou být svévolná. Musí pro to existovat opodstatněný důvod (např. narušování práv jiných osob).
- Některá práva nemohou být omezena nikdy. Mezi ně patří: právo na život; nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu; nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; právo na to, aby všude byla uznána jeho právní osobnost; nikdo nesmí být diskriminován.

Postupem času diskuse o lidských právech začala rozlišovat dvě generace práv: „první generaci práv“ (občanská a politická práva) a „druhou generaci práv“ (práva ekonomická, sociální a kulturní).

Poslední dobou se pozornost soustředila na „třetí generaci práv“, která zahrnují kolektivní práva, související zvláště se skupinami původních obyvatel, jako je právo na sebeurčení, půdu a zdroje, právo na zdravé životní prostředí a udržitelnost a právo na rozvoj.

Stručně řečeno, lidská práva:

- se týkají každé oblasti našeho života;
- náleží každému na světě;
- nemohou být lidem svévolně odnímána;
- jsou pro všechny lidské bytosti nezbytná proto, aby se mohly podílet na společnosti a prospívat v ní.

Pro shrnutí prezentace pusťte účastníkům následující video:

Všeobecná deklarace lidských práv (6:10 min.) <https://www.youtube.com/watch?v=d-UuB1lKzJ0&t=6s> (spuštěno 9. dubna 2019)

Úloha 2.1: Srovnávací úloha ohledně kvality života (25 min.)

Účastníkům předložte seznam, který jste vytvořili během úlohy 1.2 (Kvalitní život). Položte následující otázky:

Můžete porovnat seznam práv podle VDLP se seznamem, který jste předtím sestavili o aspektech, jež jsou důležité pro kvalitní život?

- V čem se podobají?
- V čem se liší?

Poskytněte účastníkům dostatek času, aby se zamysleli a společně pak odpovědi prodiskutovali v plénu. Ujistěte se, že účastníci porozuměli termínům a pojmům VDLP. Udělejte si čas, abyste vysvětlili jakýkoli bod, který není stále jasný.

Téma 3: Vztah mezi různými právy

Čas pro toto téma:

Cca 20 minut

Úloha 3.1: Jak jsou všechna lidská práva provázána (20 min.)

Tato úloha se zabývá nedělitelností práv a jak se lidé dožadují vlastních práv, aby mohli vést kvalitní život. Účelem je zde pomoci účastníkům pochopit, že důležitá jsou všechna práva.

Skupině udělte následující pokyny:

Z VDLP vyberte jedno právo, které považujete za nejdůležitější proto, abyste mohli vést kvalitní život (k výběru lze ponechat i dvě práva, diskuse se tak rozšíří).

Po zbytek diskuse budeme předstírat, že je to jediné garantované právo.

Popřemýšlejte, proč jste vybrali právě toto právo a proč je pro vás nejdůležitější.

V tomto momentě požádejte skupinu, aby si vybrala mluvčího, který její právo přednese ostatním. Mluvčí vysvětlí důvody, proč si myslí, že je to nejdůležitější právo pro to, aby mohli vést kvalitní život (tak to lze zopakovat se dvěma až třemi dalšími účastníky).

Nyní požádejte všechny účastníky, aby se podívali zpět do kopie VDLP a zeptejte se jich:

Jaké další právo pomůže této osobě, aby došla naplnění svého vybraného práva (práv)?

Například:

- Pokud si někdo vybral právo na práci (článek 23), pak nebude moci toto právo využít, pokud ve své práci bude podroben otroctví nebo nevolnictví (článek 4).
- Pokud si někdo vybral právo na svobodný projev (článek 19), pak bude muset být svobodný a rovnoprávný (článek 1), aby se mohl projevit.
- Pokud si někdo vybral právo na zdraví (článek 25), pak nesmí být týrán, mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu (článek 5).

Potom se skupiny zeptejte:

Je možné na základě toho, k čemu jste dospěli v diskusi, vést „kvalitní život“ pouze na základě jednoho nebo několika lidských práv?

Úlohu ukončete a zdůrazněte, že:

- Všechna práva jsou nedělitelná, vzájemně provázána a jedno závisí na druhém, ať jde o práva občanská, politická, ekonomická, sociální, nebo kulturní.
- Požívání jednoho práva závisí na možnosti uplatnění ostatních práv.
- Podobně, pokud je upřeno jedno právo, postihne to i ostatní práva.

Na konci tohoto tématu poskytněte účastníkům příležitost, aby vyjádřili své obavy, které mohou chovat ohledně lidských práv, VDLP a praktického uplatnění lidských práv.

Lidská práva jsou porušována každodenně všude. Proto mohou mít někteří lidé pocit, že hovory o lidských právech jsou pouze idealistické řeči a nemají význam. Zdůrazněte, že o zlepšení situace a dodržování, ochranu a naplnění lidských práv se může zasadit každý. Tomuto bodu se budeme během vzdělávacího programu dále věnovat.

Téma 4: Příklady porušování lidských práv

Čas pro toto téma:

Cca 1 hodina a 20 minut

Varování: Diskuse na téma porušování lidských práv může v některých lidech vybudit silné emoce, které mohou vést k úzkostem, vyvolat smutné vzpomínky a v některých případech vést až k obnovení traumatu.

Školitelé to musejí mít neustále na paměti. Ještě před zahájením této aktivity školitelé vyzvou účastníky, aby se nebáli ventilovat své emoce, aby se na chvíli vzdálili nebo se této aktivitě dále neúčastnili. Školitel musí u účastníků dávat pozor na jakékoli známky úzkosti a musí být připraven poskytnout pomoc.

Prezentace: Porušování lidských práv (40 min.)

Téma porušování lidských práv se musí pojednat citlivě. Pokud možno se vyhněte politickým a kontroverzním příkladům. Namísto toho se soustředte na porušování, která jsou všeobecně uznávána.

Porušování lidských práv se mohou dopouštět:

- vlády a veřejní činitelé,
- nestátní činitelé jako:
 - organizace a korporace,
 - poskytovatelé služeb,
 - jednotlivci.

Kdy k porušování dochází?

K porušování dochází, když ostatní nerespektují veškerá lidská práva jednotlivce nebo skupiny osob.

Jakékoli ze třiceti práv VDLP je ohroženo, což se může stát kdekoli na světě, a také se to děje.

Než budete v prezentaci pokračovat, položte následující otázku.

Vzpomenete si na nějakou historickou událost, která představuje porušení lidských práv?

Účastníkům vysvětlíte, že mohou zmínit historickou událost, která se stala jak v jejich, tak v jakékoli jiné zemi. Existuje nespočet příkladů porušování lidských práv kdekoli na světě, ať v minulosti, nebo v současnosti. Následující příklady se ale soustředí na mezinárodně všeobecně známá porušení práv. Během vzdělávacího programu se budou projednávat další příklady každodenního porušování lidských práv. Případně si může školitel předem připravit příklady porušování lidských práv, která dávají v kontextu vzdělávacího programu nebo s ohledem na zemi, kde se vzdělávací program koná, větší smysl.

Některá historicky známá a zásadní porušování lidských práv:

- obchod s otroky,
- holokaust,
- utlačování Maorů,
- apartheid v Jižní Africe,
- kambodžská genocida,
- rwandská genocida.

Nyní rozebereme některá z těchto zásadních porušení.

[Z této prezentace školitel vybere jen dva nebo tři příklady porušení lidských práv.](#)

Obchod s otroky (od 16. do 19. století):

Zde se pojednává o obchodních cestách, které se od 16. do 19. století rozvinuly na obou stranách Atlantiku.

Obchodní lodě se s nákladem zboží vydávaly na plavbu z Evropy k západnímu pobřeží Afriky. Zboží směnily za zajaté lidi – otroky, které dodali afričtí obchodníci.

Když se lodě evropských obchodníků naplnily, přepluly Atlantik do Ameriky, kde byli otroci prodáni za rum, cukr a jiné luxusní komodity.

Otrokům bylo souzeno pracovat na karibských nebo amerických plantážích, které produkovaly zboží pro evropský trh.

Převážování byli za otřesných podmínek, přičemž mnozí z nich cestu nepřežili.

Stali se majetkem a pravidelně byli nakupováni a prodáváni. Často se stali obětí násilí a vražd.

Ač bylo otroctví zrušeno, jeho moderní formy přetrvávají až dodnes. Po celém světě je spousta lidí podrobena nucené práci. Navíc je v mnoha zemích světa stále realitou sexuální otroctví, které postihuje především dívky a ženy.

[Vyzvěte účastníky, aby nahlédli do své kopie VDLP a zhodnotili, která práva jsou právě v těchto případech porušována. Odpovědi mohou být:](#)

- Nikdo nesmí být držen v otroctví (článek 4).
- Právo na život (článek 3): mnoho otroků zemřelo po cestě nebo se stalo obětí vraždy.
- Nikdo nesmí být mučen (článek 5): otroci se často stávali oběťmi násilí.
- Každý má nárok na stejný plat (článek 23): otroci nebyli za práci placeni.
- Právo na odpočinek a na zotavení (článek 24): pracovní doba byla dlouhá a často bez přestávek.

Holokaust (1933–1945): (8)

Holokaust byl jedním z hlavních důvodů, proč byla VDLP sepsána.

Během holokaustu za 2. světové války bylo nacisty a jejich spojenci v Evropě povražděno na šest milionů Židů.

Většina z nich byla zavražděna v koncentračních táborech na nacistickém území. Terčem vyvraždování byly i jiné skupiny, čítající lidi s odlišným politickým zázemím, členy určitých etnik, kulturní, sexuální a náboženské identity (např. Romové, komunisté, homosexuálové).

Nacistické vyvraždování postihlo také 250 000 až 275 000 **lidí se zdravotním postižením včetně lidí s psychosociálním a mentálním postižením a duševním onemocněním** (hlavně Němců), kteří žili v institucionální péči.

Vyzvěte účastníky, aby nahlédli do svých výtisků VDLP a zjistili, která práva podle nich byla porušena. Odpovědi mohou být:

- Právo na život (článek 3).
- Nikdo nesmí být diskriminován (článek 2): s lidmi bylo nakládáno jako s druhořadými občany proto, že byli židovského původu nebo náleželi k nějaké minoritě.
- Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu (článek 5).
- Nikdo nesmí být uvězněn bez řádného procesu (článek 9): lidé byli bezdůvodně drženi v koncentračních táborech.
- Právo na svobodu vyznání (článek 18): kvůli své víře byly pronásledovány miliony lidí.
- Právo na odpovídající bydlení (článek 25): podmínky v koncentračních táborech byly nesnesitelné.

Útlak maorského obyvatelstva (19. až 20. století)

Příjezd bílých osadníků na Nový Zéland vedl k poklesu původních obyvatel – Maorů. Koloniální politika je zbavila půdy a kulturně je asimilovala. Kvůli nedostatku obživy bylo mnoho Maorů donuceno přestěhovat se do měst. V roce 1881 vtrhly vládní oddíly do osady Parihaka, která byla symbolem pokojného odporu proti konfiskaci půdy. Stovky mužů byly uvězněny, aniž by byli souzeni. Vesnice byla zničena a její obyvatelé rozptýleni.

Vyzvěte účastníky, aby nahlédli do své kopie VDLP a zhodnotili, která práva jsou právě v těchto případech porušována. Odpovědi mohou být:

- Nikdo nesmí být uvězněn bez řádného procesu (článek 9): muži byli uvězněni bez soudu.
- Každý má právo vlastnit majetek a nikdo nesmí být svého majetku svévolně zbaven (článek 17): maorskou půdu zkonfiskoval stát.
- Právo na odpovídající životní úroveň (článek 25): byla jim uzmuta půda, na které záviselo jejich živobytí.
- Právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti (článek 27): vláda prosazovala politiku nedobrovolné asimilace.

Apartheid v Jižní Africe (1948–1991)

V letech 1948 až 1991 uplatňovala jihoafrická vláda soubor právních opatření, která vedla k segregaci černých a jiných nebělošských Jihoafričanů od bílé populace. Legislativa rozeznávala čtyři rasové skupiny obyvatel: „černé“, „bílé“, „barevné“ a „indické“.

Tyto zákony nutily nebělošské jihoafrické obyvatelstvo žít v oblastech odloučených od bílého obyvatelstva, navštěvovat jiné školy a využívat oddělená zdravotnická zařízení a veřejné služby.

Nebělošské obyvatelstvo nesmělo volit ani být zastoupeno ve vládě. Jiným než bílým lidem byla upřena svoboda svobodného sdružování a právo na občanství.

Asi 80 % půdy bylo vyčleněno bílé menšině. Byla zakázána smíšená manželství mezi rozdílnými rasovými skupinami.

Během tohoto období probíhala násilná represe nebělošských Jihoafričanů, přičemž stovky lidí byly uvězněny nebo zavražděny.

Vyzvěte účastníky, aby nahlédli do své kopie VDLP a zhodnotili, která práva jsou právě v těchto případech porušována. Odpovědi mohou být:

- Nikdo nesmí být diskriminován (článek 2).
- Právo na život (článek 3): lidé byli zabíjeni.
- Právo na svobodný pohyb (článek 13): nebělošské obyvatelstvo nebylo vpouštěno do stejných míst jako bílí lidé.
- Právo na sňatek (článek 16): byla zakázána smíšená manželství.
- Každý má právo vlastnit majetek a nikdo nesmí být svého majetku svévolně zbaven (článek 17): na 80 % půdy vlastnili bílí lidé.
- Svoboda sdružování (článek 20): nebělošské politické skupiny byly postaveny mimo zákon.
- Právo na vzdělání (článek 26): dětem byly upřeny rovné příležitosti ke vzdělání.
- Právo na zdraví (článek 25): nebělošské obyvatelstvo nemělo přístup do zařízení, kam docházeli bílí lidé.
- Politická práva (tj. být zastupován) (článek 21): nebělošskému obyvatelstvu byla upřena účast na vládě.

Kambodžská genocida (1975–1979):

V letech 1975 až 1979 zemřelo v Kambodži kolem tří milionů lidí rukou Rudých Khmerů. Režim Rudých Khmerů chtěl přinutit všechny obyvatele k práci na státních statcích, aby se vyprodukoval dostatek jídla a Kambodža byla nezávislá na cizí pomoci. Rodičům byly odnímány děti, které musely pracovat v pracovních táborech, zatímco dospělí byli nuceni k práci na státních statcích. Mnoho lidí zemřelo hladu a v důsledku nucených prací na statcích. Režim vyslýchal, mučil a zabíjel své oponenty nebo lidi z opozice podezřelé, intelektuály, etnické menšiny a věřící. Zničil nespočet buddhistických chrámů.

Mezi poškozená lidská práva patřilo:

- Právo na život (článek 3): muži, ženy i děti umíraly rukou Rudých Khmerů.
- Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu (článek 5): když na lidi padlo podezření z opozice režimu, byli často mučeni.
- Právo na rodinný život (článek 12): děti byly rodičům odnímány a nuceny k práci v pracovních táborech.
- Právo na svobodný pohyb a volbu bydliště (článek 13): lidé byli stěhováni daleko od svých domovů na venkov, aby pracovali na statcích.
- Právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství (článek 18): opozice režimu byla popravována, lidé nesměli praktikovat své náboženství a spousta buddhistických chrámů byla zničena.
- Právo na svobodnou volbu zaměstnání (článek 23): lidé byli nuceni k práci na statcích.
- Právo na výživu (článek 25): lidé umírali hladu.

Rwandská genocida (1994):

V roce 1994 zemřelo 20 % rwandské populace během občanské války mezi dvěma etnickými skupinami. Tutsiové a umírnění Hutuové byli mučeni a v masivních počtech zabíjeni většinou populací Hutuů. Vraždy páchaly jak veřejné orgány, tak civilisté, kteří byli povzbuzováni rasistickou propagandou. Zvláštní cíl během konfliktu představovaly ženy a dívky, které byly systematicky znásilňovány. Mnoho domovů Tutsiů bylo srovnáno se zemí. Mezinárodní společenství však nedokázalo do rwandské genocidy zasáhnout včas.

Mezi porušovaná lidská práva patřila:

- Právo na život (článek 3): spousta Rwandánů zemřela kvůli své víře nebo etnickému původu.
- Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu (článek 5): během genocidy byli mučeni lidé a znásilňovány ženy a dívky.
- Každý má právo vlastnit majetek (článek 17): mnozí Tutsiové přišli o svůj domov.

Úloha 4.1: Scénáře porušování lidských práv (40 min.)

Vyberte si tři scénáře (nebo víc, podle velikosti skupiny) ze seznamu v příloze 1.

Poproste účastníky, aby se rozdělili do skupin, a každé přiďte jeden vybraný scénář. Pak účastníkům položte následující otázku:

- Podívejte se do svého výtisku VDLP. Poznáte, která lidská práva byla v tomto případě porušena?

Dejte skupinám deset minut na debatu nad scénářem. Jakmile jsou účastníci ve skupině s diskusí hotovi, poproste každou skupinu, aby si zvolila mluvčího, který v plénu přednese své odpovědi ohledně svého scénáře.

Níže uvedené poznámky pro školitele poskytují několik vodítek, jaká porušení práv mohou účastníci zdůraznit. Je ale možné, že účastníci pojmenují práva mimo těch, která jsou zde v poznámkách uvedena. V každém případě se účastníků zeptejte, proč si myslí, že právě jimi zmíněné právo bylo porušeno.

Článek 1 (svoboda a rovnost) a článek 2 (nediskriminovat) VDLP se s největší pravděpodobností použijí pro všechny scénáře.

Kterýkoli účastník, jenž si myslí, že nebylo porušeno žádné právo, by měl dostat čas, aby vyjádřil svůj názor.

Scénáře:

1. scénář: Mariko

Mariko je studentkou přírodních věd a stojí v čele studentské organizace. Před rokem napsala článek do studentského časopisu, v němž volala po reformě vzdělávání a kritizovala vládu za nečinnost v této oblasti. O dva dny později ji na kampusu zatkla policie. Od té doby je ve vězení. Nikdo neuvedl pro její zatčení žádné důvody, nemohla se spojit s právníkem a nikdo jí nesdělil žádné datum soudního líčení.

Poškozená lidská práva: V tomto případě je Mariko upřeno právo na svobodu (článek 3) a na spravedlivý soud (článek 10), protože je držena ve vězení bez řádného slyšení. Bylo jí upřeno právo na svobodný projev (článek 19), protože ji zadrželi na základě článku, který napsala do novin. Byla svévolně zatčena a uvězněna (článek 9) a bylo jí upřeno právo na uznání její právní osobnosti a na rovnost před zákonem (články 6 a 7).

2. scénář: Wei

Wei je padesátiletý muž, který bydlí v malém a odlehlém městě. Funkce obou jeho ledvin se podstatně zhoršila, tak musí třikrát týdně podstoupit dialýzu. Nejbližší zdravotnické zařízení se nachází 200 kilometrů od místa, kde žije. Náklady na léčbu, léky a dojíždění si vybírají svou daň na Weiovi finanční situaci. Vzdor jeho zdravotním komplikacím mu zaměstnavatel nedovolí vzít si z práce volno. Pokud si volno vezme, pocítí to na snížení platu.

Poškozená lidská práva: Weiovi je upřeno právo vydělávat dost peněz, z nichž by mohl žít (článek 23), a právo na zabezpečení v případě nezaměstnanosti (článek 25). Není dodrženo právo na odpočinek (článek 24). Nemá přístup k lékařské péči, jelikož nejbližší zdravotnické zařízení má daleko od domova a náklady na léčbu jsou nadměrné, to znamená, že je mu upřeno právo na zdraví (článek 25).

3. scénář: Yonas

Yonas je známý zpěvák a muzikant. Je ale také aktivistou, který má blízko k opoziční politické straně, a při několika příležitostech veřejně kritizoval vládu. Nedávno mu byly zrušeny všechny koncerty. Byl mu zabaven pas, tudíž už nemůže ani soukromě, ani pracovní vycestovat do zahraničí.

Poškozená lidská práva: Yonasovi není dovoleno cestování, proto je porušeno jeho právo na svobodný pohyb (článek 13). Jelikož zrušili všechny jeho koncerty, bylo mu upřeno také právo na svobodu přesvědčení a projevu (článek 19) a právo na práci (článek 23). Rovněž bylo porušeno jeho právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti (článek 27).

4. scénář: Esma

Esma se chce vdát za muže jiného náboženského vyznání a přijmout jeho víru. Ale protože její milý náleží k pronásledované náboženské menšině, je unesena a donucena vdát se za jiného muže. Ten s ní zachází jako s otrokyní a nutí ji do věcí, které Esma nechce dělat. Nemá šanci z této situace uniknout, protože kvůli národním zákonům o manželství, které v její zemi platí, existuje mnoho věcí, které nesmí bez manželova souhlasu činit, jako najít si jiné místo k životu nebo stěžovat si na policii. Rozvod je také zakázán.

Poškozená lidská práva: V tomto případě je poškozeno její právo vdát se, dát ke sňatku svobodný a úplný souhlas, požívat v manželství stejná práva (článek 16) a její právo na svobodu (článek 3), protože je unesena a je jí zabráněno, aby si vzala muže podle své vůle a je donucena vdát se za někoho jiného. Je také porušeno její právo na svobodu vyznání (článek 18). Navíc je jí upřeno právo na život mimo otroctví a nevolnictví, protože s ní manžel zachází jako s otrokyní (článek 4), a nemůže vyhledat účinnou nápravu poškození svých práv (článek 8). Nepožívá rovné ochrany před zákony země (článek 7) a jsou jí upírána práva na svobodu založenou na pohlaví (článek 2).

5. scénář: David

David je ochráncem lidských práv a ve své zemi se snaží vybudovat nevládní organizaci na ochranu lidských práv. Před dvěma měsíci ho zatkli a odsoudili k trestu smrti za vlastizradu, protože kritizoval vládu. Od okamžiku, kdy se ocitl ve vězení, ho opakovaně ponižují a mučí. Dopisy, které mu do vězení přicházejí, otevírá vězeňská stráž, než mu je předá, a v některých případech mu je pošta dokonce zabavena.

Poškozená lidská práva: Zcela neoddiskutovatelně je poškozeno Davidovo lidské právo na život (článek 3), protože byl odsouzen k smrti. Zkouší založit nevládní organizaci, což se stalo důvodem jeho uvěznění, proto je mu upřeno jeho právo na svobodné sdružování (článek 20). Je porušeno jak jeho právo, že nesmí být týrán (článek 5), tak právo, že nesmí být terčem svévolného zasahování do soukromí, zvláště korespondence (článek 12).

6. scénář: Abdul

Abdul pracuje na statku jako dělník. Když tam začal pracovat, byly mu jako součást odměny přislíbeny byt a strava. Ubytování je stísněné a kvůli nehygienickým podmínkám spousta z jeho spolupracovníků onemocněla infekčním onemocněním. Abdul dostává najíst pouze jednou denně. Když se dostavil pro svou výplatnici, zjistil, že náklady na byt a stravu převyšují jeho plat. Nadřízený Abdulovi řekl, že mu vůči statku vznikl dluh a bude muset pracovat delší pracovní dobu, aby jej splatil. Každý měsíc, který tam Abdul stráví, se mu dluh navyšuje a potrvá mnoho let, než se mu dluh podaří plně uhradit.

Poškozená lidská práva: Tento případ je o nucené práci a Abdulovi je upřeno právo, že nesmí být držen v otroctví (článek 4). Rovněž jsou poškozena jeho práva na spravedlivou odměnu za práci (článek 23) a jeho právo na odpočinek (článek 24). Mezi účastníky se také může rozprout diskuse na téma porušování práv týkajících se jeho životních podmínek, zvláště právo na zdraví (článek 25).

7. scénář: Adsila

Adsila je mladou ženou s kognitivním postižením. Šla po ulici, přičemž dělala trhané a opakované pohyby. Tím na sebe upoutala pozornost policie. Nedokázala reagovat na jejich otázky, takže byla zatčena, čemuž se aktivně bránila.

Později byla převezena do psychiatrické léčebny, kde byla donucena užívat vysoké dávky psychotropních léků, po nichž se jí velmi přitížilo. Členové personálu a někteří mužští pacienti ji šikanovali a napadali. Nemá možnost, jak se svému zadržení vzepřít.

Poškozená lidská práva: Je porušeno Adsilino právo na osobní svobodu a osobní bezpečnost, protože byla uvržena do vězení a poslána do psychiatrické léčebny, ačkoli se nedopustila jakéhokoli přestupku. Bylo porušeno její právo na rovnou ochranu před zákonem (článek 7) a její právo, že nesmí být svévolně zatčena nebo uvězněna (článek 9). Skutečnost, že se nemůže svému zadržení vzepřít, porušuje její právo na spravedlivé slyšení u soudu (článek 10). To, že je nucena užívat vysoké dávky psychotropních léčiv, že je šikanována a napadána, porušuje její právo na to, že nesmí být mučena nebo podrobena krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu (článek 5).

8. scénář: Jaya

Jaya je čtyřicetiletá těhotná žena. Při návštěvě zdravotního střediska ji lékař informuje, že je HIV pozitivní. Když se to dozví její manžel, nazve ji „prostitutkou“ a vyžene ji z domu, aniž by si s sebou mohla vzít nějaký majetek. Zákony země Jaye nedovolují, aby se manželovi bránila soudně a svůj majetek na něm vymáhala. Nikdo jí nepřispěchá na pomoc ani jí neposkytne přístřeší, protože se

všichni bojí, že se „nakazí“. Jaya nemá přístup k sociální podpoře, ačkoli je v naprosto zoufalé životní situaci.

Poškozená lidská práva: V tomto případě jsou porušena následující práva: rovné postavení mužů a žen při uzavírání manželství, za jeho trvání i při jeho rozvázání (článek 16), právo vlastnit majetek (článek 17), právo na domov a právo na odpovídající životní úroveň (dostatek jídla, ošacení apod.) (článek 25).

9. scénář: Ramon

Ramon je pětadvacetiletý muž, který pochází z velmi chudé rodiny. Do školy ho rodiče přestali posílat ve velmi raném věku, aby mohl vydělávat peníze mytím hrnků v pouliční čajovně. Když mu bylo 20, založil si svůj vlastní čajový stánek a začal slušně vydělávat. Začal ale trpět úzkostnými stavy a slyšet výhrůžné hlasy. Následně mu byla diagnostikována schizofrenie. V dosahu Ramonova bydliště nebyly k dispozici žádné zdravotnické služby a jeho rodiče si mysleli, že nemají na výběr a musejí ho umístit do státní psychiatrické léčebny v hlavním městě, kde je péče bezplatná.

Ve státní nemocnici Ramona často bijí, nutí ho nosit uniformu a žít na uzavřeném oddělení v nehygienických podmínkách. Téměř po roce jej nakonec propustí. Uchází se o práci poslíčka v úřadě místní samosprávy a pozici získá. Jakmile se v úřadě dozvedí o jeho diagnóze duševní choroby, propustí ho.

Poškozená lidská práva: Ramonovi bylo upřeno právo na vzdělání, protože ho rodiče brzy přestali posílat do školy (článek 26). Jak právo na osobní svobodu, tak právo na svobodný pohyb a výběr bydliště jsou porušena tím, že je proti své vůli umístěn do psychiatrické léčebny (články 3 a 13). Skutečnost, že v jeho komunitě nejsou dostupné zdravotnické služby, vede k porušení Ramonova práva na zdraví (článek 25). Špatná léčba, které se mu dostalo, porušuje jeho právo, že nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení (článek 5). Nakonec je mu upřeno i právo, že nesmí být diskriminován, a právo na práci (články 2 a 23).

Téma 5: Skupiny/segmenty populace, u nichž hrozí nebezpečí porušování lidských práv

Čas pro toto téma:

Cca 35 minut

Prezentace: Skupiny/segmenty populace, u nichž hrozí nebezpečí porušování lidských práv (35 min.)

V této prezentaci se budeme věnovat porušování lidských práv, které postihuje různé skupiny populace. Určité skupiny nebo segmenty populace jsou více než jiné vystaveny riziku sociálního vyloučení, diskriminace a jinému porušování lidských práv. Někdy se jim říká „marginalizované“ nebo také „zranitelné“ skupiny (termín „zranitelnost“ zde neznamena křehkost, slabost nebo nedostatečnost dotčených osob nebo skupin).

Mezi tyto ohrožené skupiny/segmenty populace bychom mohli zařadit:

- ženy,
- uprchlíky,
- původní obyvatelé,
- lesby a gaye, bisexuály, transsexuály, intersexuály nebo lidi, kteří si nejsou jistí pohlavím (LGBTIQ),
- děti,
- lidi s HIV/AIDS,
- zdravotně postižené děti a dospělé (zejména psychosociálně, mentálně nebo kognitivně postižené),
- starší lidi,
- migranty.

Až budete seznam předkládat účastníkům, připomeňte jim, že:

Některé skupiny/segmenty populace, jejichž práva jsou porušována, mohou představovat podstatnou část populace (např. ženy).

Navíc se tyto skupiny mohou navzájem prolínat. Člověk může náležet k více než jedné ohrožené skupině nebo segmentu populace, což je může vystavit ještě většímu porušování jejich práv, včetně kombinovaných a prolínajících se forem diskriminace (např. postižené ženy, původní obyvatelé s diagnózou HIV/AIDS).

Mezi jednotlivci mohou být v rámci těchto skupin závažné rozdíly; například homosexuální a bisexuální muži častěji páchají sebevraždy, a to v závislosti na faktorech zahrnujících příjem, vzdělání nebo životní prostředí). (16)

Na závěr je důležité uvědomit si, že tyto skupiny ohrožené porušováním lidských práv mohou prožívat pocit síly a zvýhodnění a mohou prokázat odolnost.

Zeptejte se skupiny na následující otázky a odpovědi zaznamenejte na flipchart:

- Která z uvedených skupin/segmentů společnosti ve vaší zemi může být obzvlášť ohrožena porušováním lidských práv?
- Jak to, že jsou právě tyto skupiny/segmenty populace ohroženy porušováním lidských práv? (Vezměte v potaz sociální faktory, s nimiž se tyto skupiny mohou potýkat.)

Je důležité nechat účastníky, aby přispěli příklady, které jsou specifické pro uvedené skupiny. Dejte účastníkům čas téma prodiskutovat.

Skupiny se zeptejte:

- Které zkušenosti na základě uvedených odpovědí výše uvedené skupiny zastřešují/spojují?

Odpovědi mohou obsahovat:

- Obvykle se o nich soudí, že jsou jiné nebo oddělené od zbytku společnosti, takže se mohou stát sociálně izolovanými nebo vyloučenými.
- Obvykle nejsou schopné se prosadit, lidé jim nenaslouchají a autorita se obrací proti nim.
- Nedostává se jim podpůrných sítí, o které se v těžkých dobách spousta lidí opírá.
- Setkávají se s překážkami, když se chtějí dostat ke službám péče o zdraví.
- Jejich lidská práva nejsou obvykle dostatečně chráněna, nejsou zohledněna a legislativa na ně nebere zřetel.

Po krátké diskusi v plénu v prezentaci pokračujte:

Ačkoli se skupiny nebo segmenty populace mohou v jednotlivých společnostech a zemích lišit, obvykle se potýkají s podobnými potížemi vinou sociálních, ekonomických nebo jiných faktorů a podmínek.

Klíčové potíže, které mohou mít skupiny/segmenty populace společné: (18)

- diskriminace ve všech oblastech života;
- násilí, zneužití a zanedbání;
- omezení při uplatnění občanských a politických práv;
- vyloučení z plnohodnotného podílu na fungování společnosti;
- omezený přístup k sociálním službám včetně bydlení;
- omezený přístup ke zdravotní péči a podpoře;
- omezený přístup ke službám okamžité pomoci;
- nedostatek příležitostí ke vzdělání;
- vyloučení nebo jen omezený přístup k příležitostem k výdělku nebo zaměstnání;
- zvýšená nemocnost a předčasná smrt.

Diskriminace ve všech oblastech života:

Některé skupiny/segmenty populace se potýkají s diskriminací ve všech oblastech svého života: vzdělání, práce, rodinný život, volný čas atd.

Diskriminaci způsobuje celý komplex faktorů, které se vzájemně prolínají, jako například nedostatečné vzdělání a neznalost většinové části populace, v níž pak panuje strach a negativní

postoje. Někteří lidé se pak chovají k některým skupinám nebo segmentům populace diskriminačně, a tím je vylučují z rovného požívání práv a svobod.

Nerovné rozložení sil ve společnosti mezi různými skupinami hraje významnou roli při vzniku a přetrvávání diskriminace. K tomu tradiční normy, ať právní, nebo sociální, společně s rolemi a strukturami společnosti vedou k vytvoření systému, v němž se některým skupinám a segmentům dostává méně příležitostí a práv než ostatním a jsou diskriminovány.

Někteří lidé mohou náležet k více ohroženým skupinám/segmentům populace, což je může vystavit kombinovaným a prolínajícím se formám diskriminace (např. postižené ženy, starší lidé s kognitivním postižením).

Násilí, zneužití a zanedbání:

U ohrožených skupin nebo segmentů populace je větší pravděpodobnost, že se setkají s násilím, zneužitím a zanedbáním. To se v různém rozsahu, intenzitě a trvání děje po celém světě.

Průzkumy například ukazují, že domácí násilí vůči ženám se děje bez ohledu na zeměpisnou šířku či délku (19), (20), (21). Rovněž postižení lidé prožívají vysokou míru násilí, zneužívání a zanedbání. Zjistilo se, že nejvíce ohrožení jsou pak lidé s psychosociálním postižením a duševním onemocněním (22).

Omezení při uplatnění občanských a politických práv:

Historicky byla určitým společenstvím lidí upírána volební práva a práva kandidovat do vládních institucí, což jim pak bránilo vyvíjet jakýkoli vliv na chod vlády. Například během Hnutí za lidská práva ve Spojených státech bylo protestujícím upíráno právo na svobodné sdružování, čímž jim bylo bráněno, aby zazněl jejich názor.

Pokud lidé nemohou vykonávat svá občanská a politická práva, nemohou se bránit, nemohou bránit své zájmy a zájmy své komunity. Stávají se tak náchylnější k porušování lidských práv.

Vyloučení z plnohodnotné účasti na fungování společnosti:

Některým lidem může být upírán přístup k mainstreamovým službám, které má jinak veřejnost k dispozici. Tito lidé se potýkají s překážkami, když se snaží zajistit si podpůrné struktury, např. dobré vzdělání, zaměstnání a bydlení. Následně se nemohou stát plnohodnotnou součástí společnosti ani života své komunity.

Kupříkladu lidé smyslově a tělesně postižení narážejí na potíže s pohybem v souvislosti se svým životním prostředím. Zdravotně postižení mohou být též nuceni žít v ústavech, v nichž mají jen malý kontakt s vnějším světem, nebo nemají vůbec žádný.

Omezený přístup k sociálním a zdravotním službám včetně bydlení:

Některým skupinám je upírán přístup k sociálním a zdravotním službám nebo narážejí na významné bariéry (např. lidé v odlehlých nebo izolovaných oblastech, uprchlíci, lidé HIV/AIDS a lidé s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním). Jejich možnosti jsou omezeny sociálními a ekonomickými okolnostmi v zemi nebo v oblasti, kde žijí, což dále prohlubuje diskriminaci a vyloučení, kterému čelí.

Lidé s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním mají omezené ubytovací možnosti, nebo nemají bydlení vůbec (např. chráněné bydlení nebo jiná ubytovací zařízení je odmítají). Tito lidé pak končí v psychiatrických léčebnách a podobných institucích, kde nemají možnost samostatně se o sebe v běžných úkonech postarat a jejich lidská práva jsou závažně porušována.

Omezený přístup ke zdravotní péči a podpoře:

Pokud je lidem odpírán přístup ke zdravotnickým službám, dostane se jim horší péče a jejich stížnosti se opomíjejí nebo se neberou vážně, což má významný dopad na jejich nemocnost a úmrtnost.

Například původní obyvatelé trpí horším zdravím (např. kratší délkou života, dětskou úmrtností) než nepůvodní populace, a to kvůli mnoha faktorům včetně nedostatku zdravotnických služeb, nucenému přesídlení, nedostupnému vzdělání a sociálním službám, zničenému původnímu způsobu hospodaření a narušeným sociálním vazbám, ztrátě tradiční půdy a zdrojů, odmítnutí jejich tradičních zvyklostí a znalostí a jejich nedůvěře ve zdravotnický systém. (23)

Omezený přístup ke službám okamžité pomoci:

Ohrožené skupiny/segmenty populace mohou být vyloučeny z humanitární pomoci po přírodních katastrofách nebo násilných událostech. Poté, co na Spojené státy v roce 2005 udeřil hurikán Katrina, byly během humanitární pomoci široce opomíjeni například tělesně postižení. (24)

Když jsou tito lidé ze záchranných operací nebo humanitární pomoci vyloučeni nebo na ně není brán zvláštní zřetel, zranění a mnohdy smrt na sebe nenechají dlouho čekat.

Nedostatek příležitostí ke vzdělání:

Bez přístupu k dobrému vzdělání se lidé jen obtížně vyprostí z chudoby a znevýhodněného prostředí, protože vzdělání ovlivňuje vyhlídky na budoucí pracovní příležitosti a na dosažení nezávislosti.

V některých zemích jsou příležitosti ke vzdělání na základě diskriminace pohlaví upírány především dívkám.

Kromě toho není mentálně nebo psychosociálně postiženým dětem dovoleno navštěvovat stejné školy jako ostatním, tak se často ocitnou bez vzdělání nebo jen s podřadným vzděláním, což vytváří další bariéry pro začlenění v pozdějším věku a zavrhuje další příležitosti k diskriminaci.

Vyloučení nebo jen omezený přístup k příležitostem k výdělku nebo zaměstnání:

Některým skupinám a segmentům populace byl historicky odpírán rovný přístup k zaměstnání a k výdělku na základě rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, postižení a z jiných důvodů. V důsledku toho lidé nemohou žít nezávisle a zároveň plnohodnotně přispívat společnosti a životu své komunity. Bez možnosti výdělku tyto skupiny nebo segmenty rychle upadnou do chudoby nebo se z ní nemohou vymanit.

Zvýšená nemocnost a předčasná smrt:

Kombinací všech těchto faktorů a potíží se zvyšuje míra nemocnosti a předčasné smrti.

Studie například zjistily, že lidé se závažnou mentální chorobou umírají v průměru o 10 až 20 let dříve než zbytek populace (25), (26). Přispívá k tomu mnoho faktorů, mimo jiné nízká dostupnost preventivních zásahů a léčby nemocí a infekčních chorob (27), (28), (29), neexistence dostatečných životních podmínek, nízká dostupnost služeb a podpory a negativní dopad medikace (30), (31).

Téma 6: Následky porušování lidských práv

Čas pro toto téma:

Cca 1 hodina a 40 minut

Úloha 6.1: Najděte příklady porušování lidských práv (40 minut)

Požádejte účastníky, aby si vzali k ruce svůj výtisk VDLP.

Z níže uvedeného seznamu vyberte dvě skupiny:

- ženy,
- uprchlíci,
- původní obyvatelé,
- lesby, gayové, bisexuálové, transsexuálové, intersexuálové nebo lidé, kteří si nejsou jistí pohlavím (LGBTIQ),
- děti,
- lidé s HIV/AIDS,
- zdravotně postižené děti a dospělí (zejména psychosociálně, mentálně nebo kognitivně postižení),
- starší lidé.

Požádejte účastníky, aby podle svého výtisku VDLP pojmenovali příklady porušování lidských práv, které se k vybraným skupinám vztahují. Návrhy účastníků zaznamenejte na flipchart.

Prezentace (nepovinná): Skupiny, které jsou často terčem porušování lidských práv (20 min.)

Následující prezentace není povinná. Její použití závisí na tom, zda účastníci byli schopni dobře uchopit problematiku porušování lidských práv různých ohrožených skupin populace, a to v závislosti na předchozích úlohách a prezentacích. Pokud však školitel cítí, že je některou problematiku potřeba znovu probrat nebo znovu zdůraznit, pak by měl s účastníky projít následující informace.

Ženy:

Lidská práva žen byla, a mnohdy stále jsou, porušována.

Například mohou čelit následujícímu porušování:

- Právo na život (článek 3): po celém světě každodenně umírají ženy vinou domácího násilí.
- Právo na práci (článek 23): někteří lidé se domnívají, že ženy by neměly chodit do práce, ale namísto toho by měly zůstat doma a věnovat se pouze pracím v domácnosti.
- Právo na vzdělání (článek 26): v mnoha zemích je dívkám upíráno vzdělání, protože se lidé domnívají, že by z něj měli mít prospěch pouze chlapci.
- Právo na stejný plat za stejnou práci (článek 23): všeobecně ženy dostávají menší plat než muži v podobném zaměstnání nebo podobné pozici.

- Právo uzavřít sňatek (článek 16): v některých zemích nemají ženy při výběru svého manžela žádné slovo.
- Právo, že nesmí být mučena nebo podrobována krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu (článek 5): domácí i sexuální násilí je významným problémem a po celém světě postihuje v převážné většině ženy. V některých zemích jsou dívky bez souhlasu podrobovány ženské obřízce.

Uprchlíci:

Často bývají porušována lidská práva obyvatel, kteří jsou nuceni uprchnout ze své země kvůli válce, hladomoru nebo živelním pohromám.

Porušována bývají následující lidská práva:

- Právo na státní příslušnost (článek 15): dětem narozeným v cizí zemi může být upřena státní příslušnost, pokud ani jednoho z jeho rodičů neuzná země původu ani země, v níž se narodilo, svým občanem a neudělí mu svou národnost.
- Právo vlastnit majetek (článek 17): během války se krade půda i domovy, které mohou být zničeny také v důsledku živelní katastrofy.
- Právo na to, že nesmí být člověk svévolně zatčen nebo vyhoštěn (článek 9): uprchlíci jsou často zadržováni v táborech nebo jiných zařízeních, aniž by byl jejich případ dále šetřen, což může trvat několik let.
- Právo na návrat do vlastní země (článek 13): země někdy brání uprchlíkům v návratu.
- Právo na odpovídající životní úroveň, která mu zajistí zdraví a blahobyt (článek 25): podmínky v uprchlických táborech a jiných zařízeních mohou být otřesné.

Původní obyvatelé: (32)

Často bývají porušována lidská práva původních obyvatel, kteří trpí rasovou a kulturní diskriminací. Často je jim upíráno například:

- Právo, že lidé nesmějí být mučeni nebo podrobováni krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu (článek 5): ženy ze skupiny původního obyvatelstva se ve vysoké míře potýkají se sexuálními útoky a jsou objekty sexuálního průmyslu; s členy původního obyvatelstva se ve vězení špatně zachází, nebo je dokonce mučí.
- Právo, že nikdo nesmí být svévolně zatčen nebo držen ve vazbě (článek 9): úřady často původní obyvatele svévolně zatýkají, což se děje zvláště v případech, kdy se tito obvatelé snaží chránit svou půdu.
- Právo vlastnit majetek a že nikdo nesmí být svévolně zbaven svého majetku (článek 17): jednotlivcům a komunitám je odnímána rodová půda.
- Právo účastnit se vlády své země (článek 21): v mnoha zemích nedostávají původní obyvatelé dostatečný prostor v samosprávě ani v národní vládě země.
- Právo na odpovídající životní úroveň (článek 25): jsou ničeny přírodní zdroje, na nichž závisí jejich obživa a přežití; následně se někteří původní obyvatelé stěhují do městských oblastí, kde přežívají v otřesných podmínkách.
- Právo na práci (článek 23): jsou často diskriminováni v oblasti zaměstnání; míra nezaměstnanosti původního obyvatelstva je pak vyšší než ve většinové populaci.
- Právo svobodně se účastnit kulturního života komunity (článek 27): často se jim brání, aby udržovali svou vlastní kulturní identitu (např. ve škole a na jiných veřejných místech nesmějí hovořit svým jazykem), a historicky byli podrobeni násilné asimilaci (nuceni přijmout kulturu

etablovanou u obecně větší komunity), a to i přes svůj historický původ a vazby na zemi či teritorium.

Lesby, gayové, bisexuálové, transsexuálové, intersexuálové nebo lidé, kteří si nejsou jistí pohlavím (LGBTIQ):

V mnoha zemích celého světa LGBTIQ stále čelí porušování svých lidských práv. Je jim upíráno:

- Právo na život (článek 3): kvůli své identitě, vyjádření svého pohlaví nebo sexuální orientaci mohou být popraveni.
- Právo na práci (článek 23): kvůli své sexuální orientaci nedostanou práci nebo jsou svým zaměstnavatelem propuštěni.
- Právo uzavřít sňatek a založit rodinu (článek 16): nemohou vstupovat do manželství nebo mít děti a někdy je jim upíráno i opatrovnictví vlastních dětí.
- Právo, že nikdo nesmí být podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení (článek 5): často jsou terčem verbálního a fyzického napadání; mladí homosexuální lidé nebo ti, kteří nejsou genderově konformní (tedy ti, kteří neodpovídají stávajícím nebo tradičním ženským či mužským rolím), jsou terčem různých intervencí, jež mají změnit jejich identitu a sexuální orientaci.
- Právo na svobodný pohyb (článek 13): těmto lidem je upíráno právo na doklady, ve kterých je zaznamenáno jejich pohlaví, kvůli čemuž nemohou cestovat.

Děti:

Děti se spoléhají na své rodiče, učitele a komunitu, bez nichž nemohou prosperovat. Bohužel jsou ale také velice ohroženy tím, že jsou jim odepřena jejich lidská práva, včetně:

- Práva, že nikdo nesmí být podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení (článek 5): děti se mohou stát oběťmi fyzického, psychického a sexuálního násilí a zneužití.
- Práva na vzdělání (článek 26): v některých zemích je dětská práce výnosná a děti tak nemají přístup ke vzdělání; když jsou příležitosti ke vzdělání omezeny, chlapcům je většinou dávana před děvčaty přednost.
- Práva, že nikdo nesmí být držen v otroctví (článek 4): některé děti jsou zotročeny nucenou prací (např. jsou nuceny pracovat v továrnách) a rovněž jsou nuceny připojit se k ozbrojeným složkám a stát se dětskými vojáky.
- Svobody projevu (článek 19): na dětské názory nikdo nebere ohledy ani dětem nikdo nenaslouchá.

Lidé s HIV/AIDS:

S porušováním svých lidských práv se často potýkají lidé s HIV/AIDS. To se může stát v komunitách, kde žijí, v práci, doma, a dokonce ve zdravotnických zařízeních.

Příklady zneužívání lidských práv zahrnují:

- Právo na zdraví (článek 25): některým lidem s HIV/AIDS je upíráno zdravotní pojištění a péče.
- Právo na práci (článek 23): lidé s HIV/AIDS často nemohou získat práci nebo je zaměstnavatel vyhodí.
- právo na svobodný pohyb (článek 13): v minulosti byli v některých zemích lidé s HIV/AIDS nuceni žít pohromadě na určených místech, která nesměli opustit.

Zdravotně postižené děti a dospělí (zejména psychosociálně, mentálně nebo kognitivně postižení):

Zdravotně postižené děti a dospělí psychosociálně, mentálně nebo kognitivně postižení a lidé s duševním onemocněním jsou ohroženi zneužitím svých práv nebo jejich omezením doma, v komunitě, v rámci zdravotních a sociálních služeb nebo v institucích.

Porušená práva například zahrnují:

- Právo, že nikdo nesmí být diskriminován (článek 2): často se s nimi nejedná spravedlivě a jsou jim odpírány příležitosti, služby a činnosti jen proto, že vypadají jinak než ostatní a že se o nich ví, že byli diagnostikováni s mentální nebo podobnou chorobou.
- Právo, že člověk nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu (článek 5): je daleko větší pravděpodobnost, že děti i dospělí se zdravotním postižením a duševním onemocněním budou v institucích nebo v komunitě zneužiti, zanedbáni nebo na ně bude činit větší nátlak než na lidi bez postižení; může s nimi být zacházeno neodpovídajícím způsobem, jsou jim podávány psychotropní léky nebo jsou podrobena jinému neodpovídajícímu zacházení.
- Právo na vzdělání (článek 26): v některých zemích neexistuje vzdělávací systém, který by dokázal přijmout lidi s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním.
- Právo na práci (článek 23): ve většině zemí prožívají lidé s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním diskriminaci při získávání a udržení práce, protože je zaměstnavatelé odmítají zaměstnat nebo je propouštějí na základě jejich postižení.
- Volební právo (článek 21): v některých zemích jim není povoleno volit.
- Právo uzavřít sňatek a založit rodinu (článek 16): v některých zemích je pro lidi s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním nezákonné uzavřít sňatek nebo mít děti; v jiných případech je jejich choroba nebo postižení ospravedlněním, aby jim bylo upřeno opatrovnictví jejich dětí nebo aby jim děti byly odebrány.
- Právo na svobodu (článek 3): v mnoha zemích jsou tyto lidé zavřeni v ústavech pro mentálně postižené či institucích pro duševně nemocné proti své vůli, a někdy jsou dokonce drženi ve vězení.
- Právo na to, aby byla všude uznávána právní osobnost člověka (článek 6): lidem s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním je často upíráno právo na uznání právní osobnosti, což znamená, že nepožívají stejné právní ochrany jako ostatní (např. na základě svého postižení jsou zadržováni v zařízení pro mentálně postižené, institucích pro lidi s duševním onemocněním, nebo dokonce ve vězení); opatrovnické zákony mohou upírat těmto lidem právo činit rozhodnutí sami za sebe (tj. právo na svéprávnost).

Téma zneužití práv lidí s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním bude daleko podrobněji probráno v modulu [Duševní zdraví, mentální postižení a lidská práva](#).

Starší lidé:

- Právo na svobodu (článek 3): starší lidé jsou často umísťováni do pečovatelských zařízení proti své vůli a není jim umožněno opustit je.
- Právo, že nesmějí být mučeni nebo podrobováni krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu (článek 5): starší lidé se mohou stát terčem verbálního a fyzického zneužívání a emočního nebo finančního vydírání a zneužívání v instituci či komunitě, kde žijí.

- Každý má právo vlastnit majetek a nesmí ho být svévolně zbaven (článek 17): v okamžiku, kdy jsou starší lidé umístěni v pečovatelských zařízeních, je jim často odebrán jejich majetek.

Úloha 6.2: Dopad zneužívání (35 min.)

Položte účastníkům následující otázky a jejich odpovědi zaznamenejte na flipchart:

Jaké jsou následky porušení lidských práv, o kterých jsme právě mluvili:

- pro osoby v obou vybraných skupinách/segmentech populace?
Toto je příležitost, jak reflektovat osobní zkušenost s dopadem porušování lidských práv. Školitel může položit otázky jako: Jak může takové zneužívání ovlivnit mentální zdraví člověka a jeho spokojenost? A co jejich rodina? Jejich budoucnost?
- pro každou skupinu jako celek?
Může to zavdat důvod k porušení lidských práv i do budoucnosti? Je postižen jejich podíl na sociálním/kulturním/hospodářském dění nebo jejich pozice ve společnosti?
- Jak může ovlivnit širší komunitu nebo společnost, ve které žijí?
Může taková situace ohrozit lidská práva jiných ohrožených skupin/segmentů populace? Je společnost, která pronásleduje skupiny/segmenty obyvatel, dobrým místem pro život? Nevede to ke ztrátě rozličnosti nebo kultury?

Na konci diskuse shrňte, co bylo řečeno, s použitím poznámek na flipchartu.

Úloha k zamyšlení (5 min.)

Varování: Tato úloha je citově ožehavá. Všichni účastníci se musejí cítit bezpečně a musejí pochopit, že účelem není, aby je kdokoli soudil. Je koncipovaná tak, aby povzbudila účastníky k reflexi své vlastní role při odporu proti porušování některých lidských práv.

Zdůrazněte a vysvětlete účastníkům následující skutečnost:

Důležitým krokem změny je schopnost reflexe, jak naše vlastní přesvědčení a činnost může pomoci, nebo naopak bránit jiným lidem v požívání jejich lidských práv. Zde se dá debatovat o dvou otázkách. Buď si můžete odpovědi poznamenat pro použití na dalším semináři, nebo jen o odpovědích s účastníky popřemýšlejte.

- Stalo se někdy, že jste vy sám/sama byl/a svědkem, že někdo, koho znáte (kamarád, soused, kolega nebo jiný člen komunity) porušil něčí lidská práva?
- Stalo se někdy, že jste nesl/a odpovědnost za to, že jste nepodpořil/a nebo nebránil/a něčí lidská práva? Může to být něco, co jste si uvědomili až poté, co se to stalo, a nemuselo to být nutně záměrné.

Sdělte účastníkům, že nebudete vyžadovat, aby se v této úloze dělili s ostatními o podrobnosti, pokud si to nebudou přát.

Po účastnících, kteří jsou ochotni se se svou zkušeností podělit, byste neměli vyžadovat jména osob, které v této události figurovaly, ani podrobnosti, které by napomohly identitu této osoby odhalit.

Další možností je, aby účastníci svou zkušenost sepsali anonymně a předali ji školiteli, který ji pak sám nahlas přečte.

Téma 7: Dodržování, ochrana a plnění lidských práv (35 minut)

Čas pro toto téma:

Cca 35 minut

Cvičení, které reflektuje předešlou úlohu (20 min.).

Toto je příležitost, kdy se účastníci mohou podělit o svou reflexi a příklady, které uvedli v předešlé úloze na konci tématu 6. Připomeňte účastníkům, aby během diskuse neposkytli podrobnosti, které by odhalily jakoukoli identitu.

Je to také příležitost zopakovat pravidlo vzdělávacího programu, které stanoví, že musí panovat bezpečné prostředí bez predsudků, kde se lidé mohou volně podělit o své myšlenky a zkušenosti.

Zeptejte se účastníků:

Není potřeba uvádět jakékoli detaily, ale byl by někdo ochoten se podělit o své zkušenosti, kdy někdo, koho dobře znáte (přítel, zaměstnavatel, kolega, soused nebo člen komunity) porušil něčí lidská práva?

Aniž byste porušili citlivou povahu těchto příkladů, můžete se pustit do hlubšího zkoumání příběhu tím, že se budete ptát dále. Například se můžete zeptat:

- Proč podle vašeho názoru k porušení došlo (co bylo příčinou)?
- Jaký dopad (následky) to mělo na dotyčného jednotlivce nebo komunitu?
- Jak vám bylo, když jste to porušení zjistil/a?
- Věděli jste, že jde o porušení lidských práv, když k události došlo?
- Myslíte, že byste teď k dané události přistoupil/a jinak?

Potom se skupiny zeptejte:

- Vzpomeňte si na situaci, kdy jste nepodepřeli nebo se nezastali člověka, jehož lidská práva byla porušena.
- Nemusíte uvádět jakékoli detaily, ale chtěl by se s námi někdo podělit o pocity, které při této příležitosti prožíval/a?

V tomto momentě je důležité soustředit se na pocity při onom porušení práv.
Můžete se vydat dál a zeptat se:

- Proč myslíte, že se vám v tomto případě nepodařilo podpořit nebo obhájit lidská práva, a jaké důsledky to mohlo pro daného jedince anebo komunitu mít?
- Věděli jste, že jde o porušení lidských práv, když k události došlo?
- Jak vám při tom bylo?
- Myslíte si, že kdyby k tomu došlo znovu, přistupoval/a byste k tomu teď jinak?

K reakcím účastníků přistupujte citlivě. Uvědomte si, že pro některé účastníky může být tato diskuse emočně obtížná nebo bolestná, buďte tedy připraveni poskytnout podporu.

Pokud se účastníci vyjádřili písemnou formou, pak jejich poznámky může školitel přečíst nahlas.

Prezentace: Dodržovat / chránit / naplňovat (15 min.)

Obhajoba lidských práv jiných lidí zahrnuje tři úlohy:

Dodržovat: Můžeme tím, že nebudeme porušovat lidská práva jiné osoby.

Například:

- Naslouchejte člověku ohledně toho, jaké péči dává přednost či jakou nechce (např. když někdo říká, že nemá rád určitý lék, protože je mu/jí po něm špatně).
- Dodržujte právo těchto lidí na soukromí, a to tak, že do jeho místnosti nevstoupíte bez jeho svolení.

Chránit: Můžeme tím, že zabráníme jiným lidem, aby porušovali lidská práva takového člověka.

- Ujistěte se, že nikdo jiný neordinuje této osobě péči nebo léky, které tato osoba nechce.
- Chraňte právo osoby na soukromí tím, že zabráníte jinému, aby vstoupil do její soukromé místnosti.

Naplňovat: Toho dosáhneme tak, že podnikneme pozitivní kroky k tomu, aby určitá osoba nebo skupina požívala stejné ochrany práv jako kdokoli jiný.

- Poznamenejte si do složky dotyčného nebo jeho zdravotních záznamů, jaké léky nemá rád, aby mu nebyly v budoucnu znovu předepsány.
- Umožněte dotyčnému, aby měl dveře na zámek (nebo visačku „Nerušit“), aby si mohl zvolit, kdy za ním někdo může přijít na návštěvu.
- Informujte ostatní o právu na soukromí.

Účastníkům předložte následující otázku:

- Vzpomenete si na nějaké příklady ze své práce nebo života, kdy jste se zasadili o respektování práv jiných osob? Podnikli jste nějaké kroky v jedné, dvou nebo všech třech oblastech (dodržovat, chránit, naplňovat)?

Je důležité skupinu vyzvat, aby si vzpomněla na konkrétní příklady (např. podporu osoby s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením při vyplňování hlasovacího lístku tak, aby bylo naplněno jejich volební právo).

Téma 8: Podpora lidí při obraně lidských práv (45 minut)

Čas pro toto téma:

Cca 45 minut

Úloha 8.1: Ochrana lidských práv v oblasti duševního zdraví (45 minut)

Cílem této úlohy je inspirovat lidi k akci a otevřít diskusi o tom, jak se ze samotných účastníků mohou stát ochránci lidských práv.

Požádejte účastníky, aby se zamysleli nad následující otázkou:

Jak mohou následující lidé chránit lidská práva osob s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením?

- sami lidé s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním;
- lékaři v oblasti duševního zdraví a jiní lékaři;
- sociální pracovníci a další odborníci;
- rodiny, pečovatelé a další podpůrné osoby;
- další respektovaní nebo vlivní členové komunity (např. policisté, učitelé, duchovní vůdci komunity).

Mějte na paměti, že jedna osoba může náležet k několika skupinám současně.

Dejte účastníkům 15 minut na to, aby téma prodiskutovali se sousedem. Pak proberte zpětnou vazbu v celé skupině. Je to příležitost prozkoumat vztah (který může zahrnovat konflikt nebo spolupráci) mezi lékaři v oblasti duševního zdraví, jinými lékaři, rodinami, pečovateli, dalšími podpůrnými osobami a lidmi s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním. Když školitel prochází odpovědi různých skupin, měl by zdůraznit, že lidé s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním vědí nejlépe, jak by jejich lidská práva měla být chráněna a jak by je ostatní měli podporovat.

Příklady odpovědí, co mohou dělat lidé s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a duševním onemocněním:

- Znají a chápou svá vlastní práva.
- Mohou hovořit o porušování lidských práv a zorganizovat akci, aby se tomu zamezilo.
- Při obhajování práv mohou podpořit ostatní a vytvořit skupiny, které se budou domáhat práv společně.
- Ke zdůraznění problémů a porušování práv mohou využít média a jejich prostřednictvím poskytovat informace o lidských právech.
- Mohou spolupracovat s právníky, lidskoprávními nevládními organizacemi a do propagace lidských práv zapojit i další mechanismy.

- Mohou rozšířit vědomosti a schopnosti praktických lékařů, rodin a dalších, aby pochopili a propagovali lidská práva.
- Mohou rozvíjet vlastní schopnosti prostřednictvím vzdělávacího programu v oblasti práva a lidských práv.
- Mohou vytvořit programy pro služby a podporu, kterou si vzájemně poskytují podobně postižení nebo komunita.
- Mohou vytvořit modelové zákony a politiky o lidských právech osob s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením.
- Mohou vytvořit materiály, které budou používat jednoduchý jazyk a budou snadno dostupné lidem se změněnými potřebami, aby mohli zlepšit své schopnosti na účinnou ochranu svých lidských práv.

Příklady odpovědí, co mohou dělat lékaři v oblasti duševního zdraví a jiní lékaři:

- Propojit lidi, kteří mohou v oblasti ochrany lidských práv poskytnout podporu (právníci, nevládní organizace, podobně postižení apod.).
- Zlepšit vlastní vědomosti o právech lidí s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a lidí využívajících jejich služby.
- Identifikovat současnou praxi (jak osobní, tak v rámci služeb a společnosti), která může poškozovat lidská práva, a podniknout kroky k nápravě.
- Mluvit na pracovišti o porušování lidských práv a podniknout kroky k nápravě.

Příklady odpovědí, co mohou dělat rodiny/podpůrné osoby:

- Seznámit se s právy postižených.
- Podporovat příbuzné a přátele, když se dožadují svých práv a jejich ochrany.
- Poskytnout lidem nástroje a informace, aby mohli využívat své autonomie a rozhodovat se sami za sebe.
- Mluvit o porušování práv a dopadu nekvalitních služeb.

Příklady odpovědí, co mohou dělat respektovaní nebo vlivní členové komunity:

- Členové policejních složek mohou absolvovat vzdělávací program o lidských právech, aby s lidmi s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením jednali ohleduplně a důstojně. Dají si pozor, aby prošetřili stížnosti na zneužití.
- Učitelé mohou zahrnout do výuky výklad o postižení, mluvit se studenty o tom, jak je významné přijmout a respektovat diversitu.
- Duchovní a jiní vůdci komunity mohou pomoci zlepšit povědomí komunity o potřebě chránit lidská práva.

V plénu:

V plénu účastníkům položte následující otázky:

Proč je důležitá ochrana lidských práv lidí s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením?

Směřujte konverzaci tak, abyste zdůraznili roli všech těchto skupin při ochraně práv lidí s psychosociálním, mentálním nebo kognitivním postižením a ukázali, jak lze díky dodržování, ochraně a naplňování lidských práv umožnit lidem vést „kvalitní život“.

Odpovědi mohou zahrnovat:

- Je nezbytné, aby si lidé uvědomili celý svůj potenciál, aby byli vnímáni jako součást společnosti a zapojili se do ní.
- Bez těchto práv zůstane spousta lidí na okraji společnosti a nebudou schopni se uplatnit.
- Tato práva umožní lidem vést kvalitní život a přispívat své komunitě.

Jaké zdroje jsou potřebné k účinné ochraně lidských práv?

Navrhňte účastníkům, aby se zamysleli nad nefinančními zdroji. Odpovědi mohou obsahovat:

- vzdělání v oblasti lidských práv;
- síť lidí okolo postiženého, kteří budou dávat pozor, aby byla dodržována jeho/její lidská práva;
- povědomí o institucích a organizacích, které se zabývají ochranou lidských práv;
- více zahrnout lidi s prožitkem.

Diskusi ukončete konstatováním, že:

Ačkoli jsou zdroje nezbytné a vždy potřebné, obhajoba a prosazování lidských práv nemusí nutně vyžadovat velký finanční rozpočet. Spoustu se toho dá udělat i s minimálními zdroji tím, že se změní postoj a chování lidí a že se lidská práva propagují.

Téma 9: Prosazování lidských práv (30 minut)

Čas pro toto téma:

Cca 30 minut

Prezentace: Boj za práva – ochránci lidských práv (30 min.)

Toto poslední téma by mělo být předloženo jako pozitivní zpráva. Účastníci by měli odcházet s jasnou představou, že ochrana lidských práv může zlepšit životy jednotlivců, skupin i celých společností.

Kdo bojuje za lidská práva?

- Jednotlivci
- Komunity
- Vlády,
- Spojené národy
- Organizace na ochranu určitých skupin

Jednotlivci:

Z dále uvedených příkladů předložte dva až tři, podle toho, která osobnost účastníky osloví, co se týká jejich kulturního a zeměpisného kontextu.

Mahátma Gándhí (34)

Jedna z nejznámějších osobností, která bojovala za lidská práva celého národa (předtím než byla sepsána), byl Mohandas Karamchand (Mahátma) Gándhí. Je považován za otce hnutí za nezávislou Indii. Použil pojem *satyagraha* jako prostředek nenásilného protestu proti bezpráví. Ve 20. a 21. století přijali tuto formu protestu za svou mnozí bojovníci za lidská práva.

Malala (35)

Malala je mladá žena, která byla napadena a vážně zraněna poté, co se ozvala proti pákistánskému Tálibánu a propagovala právo dívek na vzdělání. Podařilo se jí zotavit a nyní pokračuje ve svém tažení za práva dívek na vzdělání po celém světě. V roce 2014 obdržela Nobelovu cenu míru.

Nelson Mandela (36)

Nelson Mandela je nejznámějším vůdcem boje proti režimu apartheidu v Jižní Africe. Dlouhých 27 let byl režimem vězněn. Po propuštění se stal v letech 1994–1999 prezidentem Jižní Afriky. Nadále pokračoval v boji za rasový smír a uznání lidských práv pro všechny obyvatele v Jižní Africe.

Rosa Parks (37)

Rosa Parksová byla Afroameričanka, která se v roce 1955 proslavila tím, že odmítla poskytnout své místo bílému cestujícímu v autobuse v Alabamě ve Spojených státech. Její čin se stal důležitým symbolem proti rasové segregaci. Účastnila se Hnutí za lidská práva a bojovala za rasovou rovnost.

Martin Luther King Jr. (38)

Martin Luther King Jr. byl vůdcem afroamerického Hnutí za lidská práva (viz dále). Za rovná lidská práva všech Američanů, včetně Afroameričanů, bojoval nenásilnou občanskou neposlušností. V roce 1963 přednesl silný projev „Mám sen“, v němž protestoval proti rasové diskriminaci. Tento projev je známý po celém světě. V roce 1964 obdržel za svou práci Nobelovu cenu míru. V roce 1968 na něj byl spáchán atentát.

Komunity:

Afroamerické Hnutí za lidská práva (39)

V 60. letech 20. století pokračovali Afroameričané ve Spojených státech v boji za rovná práva a v boji proti odnětí volebního práva, rasové segregaci a rasovému násilí, které bylo v jižních státech USA stále běžné. Díky užití nenásilného protestu a občanské neposlušnosti vznikl v roce 1964 zákon o lidských právech, který mimo jiné přiznal této komunitě volební právo.

Hnutí lidí, kteří jsou v psychiatrické péči nebo jí prošli

Hnutí lidí, kteří jsou v psychiatrické péči nebo jí prošli, se rozrůstá a získává na síle v národním i mezinárodním měřítku. Vzniklo jako reakce na ubližování a zneužívání v psychiatrii. V USA v 60. a 70. letech 20. století bývali „mentálně nemocní pacienti“ odsoudili újmy, které byly způsobeny zneužíváním v psychiatrii – včetně násilí, nucené hospitalizace a léčby, izolace a omezení pohybu a dalších donucovacích prostředků. Bývalí „mentálně nemocní pacienti“ volali po sebeurčení a plnohodnotné účasti na fungování společnosti. Toto hnutí vedlo k zakládání mezinárodních nevládních organizací jako MindFreedom (MFI) (41) a World Network of Users and Survivors of Psychiatry (WNUSP – Světová síť lidí, kteří jsou v psychiatrické péči nebo jí prošli) nebo různých národních organizací.

Vlády:

Vlády mají základní odpovědnost za ochranu, dodržování a naplňování lidských práv. Vlády států celého světa se zavázaly k dodržování práv, která jsou uvedena ve VDLP a dalších významných lidskoprávních smlouvách. Mnoho vlád také zavedlo vlastní zákony na ochranu lidských práv nebo lidská práva zahrnuly do svých ústav. Tak se tyto principy staly právně závaznými a vlády je mohou využít při ochraně lidských práv svých občanů. Přesto je porušování v mnoha zemích běžné.

Spojené národy:

Jedním z hlavních účelů existence OSN je „nutnost podporovat rozvoj přátelských vztahů mezi národy na základě dodržování rovnoprávnosti a práva na sebeurčení národů a přijmout taková opatření, aby byl svět spravedlivý a mírumilovný“. (42) Prostřednictvím Úřadu Vysokého komisaře pro lidská práva, Rady pro lidská práva a dalších zásadních agentur a mechanismů Organizace spojených národů monitoruje, chrání a prosazuje lidská práva po celé zeměkouli. OSN také umožňuje diskusi a jednání mezi vládami, aby přijaly lidskoprávní dohody a prosazovaly jejich implementaci ve svých zemích.

Skupiny na ochranu lidských práv, nevládní organizace a náboženské organizace:

Po celém světě jsou zakládány skupiny a organizace, které brání lidská práva. Mezi známé organizace patří:

- Amnesty International
- CBM
- Human Rights Watch
- Humanity and Inclusion.

Tyto organizace vedou po celém světě kampaň za dodržování, ochranu a naplňování lidských práv. Tyto organizace sdružují obvykle jednotlivce, kteří se spojí, protože silně věří v práci, kterou tato organizace vykonává.

Mnohé z těchto organizací bojovaly úspěšně za propuštění známých obhájců lidských práv, například Nelsona Mandely. Často mají významný dopad na vlády. Jejich působení může mít opravdovou sílu, která vyústí ve skutečné změny.

Položte skupině následující otázky:

- Vybavíte si nějaké ochránce lidských práv nebo organizace na podporu lidských práv?
- Existuje ve vaší zemi nějaká národní instituce pro lidská práva? Jakou roli hraje při dodržování lidských práv?

Vybídněte účastníky, aby se zamysleli nejen nad známými jmény, ale také nad „opomíjenými“ hrdiny, kteří prosazují lidská práva v jejich vlastní komunitě.

Závěr vzdělávacího programu (10 min.)

Zeptejte se účastníků:

- Jaké tři klíčové body jste se během tohoto semináře dozvěděli?

Pokračujte tím, že poskytnete klíčové poselství, které si účastníci ze semináře odnesou.

Poselství:

- Lidská práva jsou klíčovými právy, které máme prostě proto, že jsme lidé.
- Všichni se s lidskými právy rodíme a nikdo nám je nesmí vzít.
- Určité skupiny/segmenty populace mohou být vystaveny většímu nebezpečí, že budou jejich práva porušena.
- My všichni musíme dodržovat, chránit a naplňovat lidská práva všude – doma, v komunitě, ve zdravotnických zařízeních i v jiných oblastech.
- Každý hraje při prosazování lidských práv klíčovou úlohu.
- Na obranu lidských práv působí po celém světě organizace, komunity i jednotlivci.

Odkazy

1. Guidelines on language in relation to functional psychiatric diagnosis. Leicester: British Psychological Society; 2015. (<https://www.bps.org.uk/system/files/user-files/Division%20of%20Clinical%20Psychology/public/Guidelines%20on%20Language%20web.pdf>, accessed 18 November 2018).
2. Lesson 1: Everyone everywhere – understanding human rights. London: Amnesty International UK; 2013. (<http://www.amnesty.org.uk/resources/lesson-understanding-human-rights>, accessed 2 February 2017).
3. International Covenant on Civil and Political Rights, adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 2200 (XXI) of 16 December 1966. Geneva: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights; 1976. (<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>, accessed 2 February 2017).
4. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly Resolution 2200 (XXI) of 16 December 1966. Geneva: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights; 1976. (<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>, accessed 2 February 2017).
5. What are human rights? London: Equality and Human Rights Commission; 2017. (<https://www.equalityhumanrights.com/en/human-rights/what-are-human-rights>, accessed 2 February 2017).
6. Siracusa Principles on the limitation and derogation provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights. New York (NY): American Association for the International Commission of Jurists (AAICJ); 1985. (<http://icj.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/1984/07/Siracusa-principles-ICCPR-legal-submission-1985-eng.pdf>, accessed 2 February 2017).
7. Transatlantic slave trade. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization; 2016. (<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/slave-route/transatlantic-slave-trade/>, accessed 2 February 2017).
8. The Holocaust. London: Holocaust Memorial Day Trust; 2001. (<http://hmd.org.uk/genocides/holocaust>, accessed 2 February 2017).
9. The Holocaust and disabled people: FAQ – frequently asked questions [website]. London: British Broadcasting Corporation; 2008. (http://www.bbc.co.uk/ouch/fact/the_holocaust_and_disabled_people_faq_frequently_asked_questions.shtml, accessed 2 February 2017).
10. World Directory of Minorities and Indigenous Peoples – New Zealand Maori [website]. London: Minority Rights Group International; 2018. (<http://minorityrights.org/minorities/maori/> accessed 18 November 2018).
11. New Zealand History – Invasion of pacifist settlement at Parihaka, 5 November 1881 [website]. Wellington: Research and Publishing Group of the New Zealand Ministry for Culture and Heritage; 2018. (<https://nzhistory.govt.nz/occupation-pacifist-settlement-at-parihaka>, accessed 18 November 2018).
12. Apartheid [website]. Encyclopaedia Britannica, Inc.; 2016. (<https://www.britannica.com/topic/apartheid>, accessed 2 February 2017).

13. Reeves A. The Sharpeville massacre – a watershed in South Africa [website]. Cape Town: South African History Online; 2000–2017. (<http://www.sahistory.org.za/archive/sharpeville-massacre-watershed-south-africa-reverend-ambrose-reeves>, accessed 2 February 2017).
14. Talking about Genocide – Genocides: Camodia 1975 [website]. London: Peace Pledge Union; 2002. (http://www.ppu.org.uk/genocide/g_cambodia1.html, accessed 2 February 2017).
15. Rwanda: how the genocide happened [website]. London: British Broadcasting Corporation BBC News; 2011. (<http://www.bbc.com/news/world-africa-13431486>, accessed 2 February 2017).
16. Ferlatte O, Salway T, Hankivsky O, Trussler T, Oliffe J, Marchand R. Recent suicide attempts across multiple social identities among gay and bisexual men: an intersectionality analysis. *Homosex*. 2017;65(11):1507–26. Epub 2017 Sep 27. doi: 10.1080/00918369.2017.1377489.
17. Caxaj CS, Berman H. Belonging among newcomer youths: intersecting experiences of inclusion and exclusion. *ANS Adv Nurs Sci*. 2010;33(4):E17–30. doi: 10.1097/ANS.0b013e3181fb2f0f.
18. Mental health and development: targeting people with mental health conditions as a vulnerable group. Geneva: World Health Organization; 2010. (http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/44257/1/9789241563949_eng.pdf, accessed 2 February 2017).
19. Statistics: domestic abuse [website]. Loughborough: Living Without Abuse; 2012. (<http://www.lwa.org.uk/understanding-abuse/statistics.htm>, accessed 2 February 2017).
20. Statistics: national statistics [website]. Denver (CO): National Coalition Against Domestic Violence; 2010. (<http://www.ncadv.org/learn/statistics>, accessed 2 February 2017).
21. Garcia-Moreno C, Jansen HA, Ellsberg M, Heise L, Watts CH, WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women Study Team. Prevalence of intimate partner violence: findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *Lancet*. 2006;368(9543):1260–9. doi: 10.1016/S0140-6736(06)69523-8.
22. Hughes K, Bellis MA, Jones L, Wood S, Bates G, Eckley L, et al. Prevalence and risk of violence against adults with disabilities: a systematic review and meta-analysis of observational studies. *Lancet*. 2012;379(9826):1621–9. Epub 27 February 2012. doi: [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)61851-5](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(11)61851-5).
23. UN Inter-Agency Support Group (IASG) on Indigenous Peoples' Issues. The health of indigenous peoples. Thematic paper on the health of indigenous peoples. New York (NY): United Nations; 2014. (<http://www.un.org/en/ga/president/68/pdf/wcip/IASG%20Thematic%20Paper%20-%20Health%20-%20rev1.pdf>, accessed 18 November 2018).
24. The impact of hurricane Katrina and Rita on people with disabilities: a look back and remaining challenges [online publication]. Washington (DC): National Council on Disability; 2006. (<http://www.ncd.gov/publications/2006/Aug072006>, accessed 2 February 2017).
25. Equal treatment: closing the gap – a formal investigation into physical health inequalities experienced by people with learning disabilities and/or mental health problems: Part 1 of the DRC's formal investigation report [online publication]. Stratford upon Avon: Disability Rights Commission; 2006. (<http://disability-studies.leeds.ac.uk/files/library/DRC-Health-Fl-main.pdf>, accessed 2 February 2017).
26. Lawrence D, Hancock KJ, Kisely S. The gap in life expectancy from preventable physical illness in psychiatric patients in Western Australia: retrospective analysis of population based registers. *BMJ*. 2013;346:f2539. Epub 21 May 2013. doi: <https://doi.org/10.1136/bmj.f2539>.

27. Hjorthøj C, Stürup AE, McGrath JJ, Nordentoft M. Years of potential life lost and life expectancy in schizophrenia: a systematic review and meta-analysis. *Lancet Psychiatry*. 2017;4(4):295–301. Epub 2017 Feb 22. doi: 10.1016/S2215-0366(17)30078-0.
28. Fekadu A, Medhin G, Kebede D, Alem A, Cleare AJ, Prince M, et al. Excess mortality in severe mental illness: 10-year population-based cohort study in rural Ethiopia. *Br J Psychiatry*. 2015;206(4):289–96. doi: 10.1192/bjp.bp.114.149112.
29. Health and human rights: progress report (CSP29/INF/7). 29th Pan American Sanitary Conference, 69th Session of the Regional Committee of the World Health Organization for the Americas, 25–29 September 2017. Washington (DC): Pan American Health Organization; 2017.
(http://www.paho.org/hq/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=41476&Itemid=270&lang=en, accessed 18 November 2018).
30. European Society of Cardiology (ESC). Heart attack patients prescribed antidepressants have worse one-year survival. Rockville (MD): ScienceDaily; 2018.
(www.sciencedaily.com/releases/2018/03/180303095445.htm, accessed 18 November 2018).
31. Maslej MM, Bolker BM, Russell MJ, Eaton K, Durisko Z, Hollon SD, et al. The mortality and myocardial effects of antidepressants are moderated by preexisting cardiovascular disease: a meta-analysis. *Psychother Psychosom*. 2017;86:268–82. doi: <https://doi.org/10.1159/000477940>.
32. United Nations Human Rights Council (UNHCR). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of indigenous people, Rodolfo Stavenhagen (27 February 2007, document A/HRC/4/32), United Nations Human Rights Council Fourth Session, Item 2 of the provisional agenda – Implementation of General Assembly Resolution 60/251 of 15 March 2006 entitled “Human Rights Council”. Geneva: United Nations; 2007. (<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G07/110/99/PDF/G0711099.pdf>, accessed 18 November 2018).
33. An introduction to human rights in disability services – Module 1: An overview of human rights concepts [online e-training]. Deakin ACT: National Disability Services Australia. (<https://www.carecareers.com.au/human-rights-course/VIC/module1/shell.html#intro>, accessed 2 February 2017).
34. Mahatma Gandhi – a short biography [website]. London: Peace Pledge Union; 2002. (http://www.ppu.org.uk/learn/infodocs/people/pst_gandhi.html, accessed 2 February 2017).
35. Malala's story [website]. Washington (DC): Malala Fund; 2018. (<https://www.malala.org/malalas-story>, accessed 18 November 2018).
36. Nelson Mandela: a timeline [website]. Johannesburg: Brand South Africa; 2013. (<http://www.southafrica.info/mandela/timeline.htm#.V489Rfm7iko>, accessed 2 February 2017).
37. Collection – Rosa Parks Papers: Beyond the Bus: Rosa Parks’ Lifelong Struggle for Justice [website]. Washington (DC): Library of Congress; March–April 2015. (<https://www.loc.gov/collections/rosa-parks-papers/articles-and-essays/beyond-the-bus/>, accessed 2 February 2017).
38. Martin Luther King Jr. – Biography [website]. Stockholm: Nobel Media AB; 2014. (http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1964/king-bio.html, accessed 2 February 2017).

39. Patterson JT. The Civil Rights movement: major events and legacies. History Now. 2006; 8. Epub Summer 2016.
40. McLean A. Recovering consumers and a broken mental health system in the United States: ongoing challenges for consumers/survivors and the New Freedom Commission on Mental Health. Part II (of a two-part series): Impact of managed care and continuing challenges. International Journal of Psychosocial Rehabilitation. 2003(8):58–70. doi: http://www.psychosocial.com/IJPR_8/Recovering1-McLean.html.
41. MindFreedom – Fighting back against human rights abuses in the mental health system [website]. Eugene (OR): Mindfreedom International; 2015. (<http://www.mindfreedom.org/mfi-faq/go/now>, accessed 2 February 2017).
42. Charter of the United Nations, 24 October 1945, 1 UNTS XVI. New York (NY): United Nations; 1945. (<http://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/index.html>, accessed 2 February 2017).

Přílohy

Příloha 1 Scénáře

Scénáře:

Téma 4: Úloha 4.1 – Mariko

Mariko je studentkou přírodních věd a stojí v čele studentské organizace. Před rokem napsala článek do studentského časopisu, v němž volala po reformě vzdělávání a kritizovala vládu za nečinnost v této oblasti. O dva dny později ji na kampusu zatkla policie. Od té doby je ve vězení. Nikdo neuvedl pro její zatčení žádné důvody, nemohla se spojit s právníkem a nikdo jí nesdělil žádné datum soudního líčení.

Téma 4: Úloha 4.1 – Wei

Wei je padesátiletý muž, který bydlí v malém a odlehlém městě. Funkce obou jeho ledvin se podstatně zhoršila, tak musí třikrát týdně podstoupit dialýzu. Nejbližší zdravotnické zařízení se nachází 200 kilometrů od místa, kde žije. Náklady na léčbu, léky a dojíždění si vybírají svou daň na Weiově finanční situaci. Vzdor jeho zdravotním komplikacím mu zaměstnavatel nedovolí vzít si z práce volno. Pokud si volno vezme, pocítí to na snížení platu.

Téma 4: Úloha 4.1 – Yonas

Yonas je známý zpěvák a muzikant. Je ale také aktivistou, který má blízko k opoziční politické straně a při několika příležitostech veřejně kritizoval vládu. Nedávno mu byly zrušeny všechny koncerty. Byl mu zabaven pas, tudíž už nemůže ani soukromě, ani pracovní vycestovat do zahraničí.

Téma 4: Úloha 4.1 – Esma

Esma se chce vdát za muže jiného náboženského vyznání a přijmout jeho víru. Ale protože její milý náleží k pronásledované náboženské menšině, je unesena a donucena vdát se za jiného muže. Ten s ní zachází jako s otrokyní a nutí ji do věcí, které Esma nechce dělat. Nemá šanci z této situace uniknout, protože kvůli národním zákonům o manželství, které v její zemi platí, existuje mnoho věcí, jež nesmí bez manželova souhlasu činit, jako najít si jiné místo k životu nebo stěžovat si na policii. Rozvod je také zakázán.

Téma 4: Úloha 4.1 – David

David je ochráncem lidských práv a ve své zemi se snaží vybudovat nevládní organizaci na ochranu lidských práv. Před dvěma měsíci ho zatkli a odsoudili k trestu smrti za vlastizradu, protože kritizoval vládu. Od okamžiku, kdy se ocitl ve vězení, ho opakovaně ponižují a mučí. Dopisy, které mu do vězení přicházejí, otevírá vězeňská stráž, než mu je předá, a v některých případech mu je pošta dokonce zabavena.

Téma 4: Úloha 4.1 – Abdul

Abdul pracuje na statku jako dělník. Když tam začal pracovat, byly mu jako součást odměny přislíbeny byt a strava. Ubytovaní je stísněné a kvůli nehygienickým podmínkám spousta z jeho spolupracovníků onemocněla infekčním onemocněním. Abdul dostává najíst pouze jednou denně. Když se dostavil pro svou výplatnici, zjistil, že náklady na byt a stravu převyšují jeho plat. Nadřizený Abdulovi řekl, že mu vůči statku vznikl dluh a bude muset pracovat delší pracovní dobu, aby jej splatil. Každý měsíc, který tam Abdul stráví, se mu dluh navyšuje a potrvá mnoho let, než se mu dluh podaří plně uhradit.

Téma 4: Úloha 4.1 – Adsila

Adsila je mladou ženou s kognitivním postižením. Šla po ulici, přičemž dělala trhané a opakované pohyby. Tím na sebe upoutala pozornost policie. Nedokázala reagovat na jejich otázky, takže byla zatčena, čemuž se aktivně bránila.

Později byla převezena do psychiatrické léčebny, kde byla donucena užívat vysoké dávky psychotropních léků, po nichž se jí velmi přitížilo. Členové personálu a někteří mužští pacienti ji šikanovali a napadali. Nemá možnost, jak se svému zadržení vzepřít.

Téma 4: Úloha 4.1 – Jaya

Jaya je čtyřicetiletá těhotná žena. Při návštěvě zdravotního střediska ji lékař informuje, že je HIV pozitivní. Když se to dozví její manžel, nazve ji „prostitutkou“ a vyžene ji z domu, aniž by si s sebou mohla vzít nějaký majetek. Zákony země Jaye nedovolují, aby se manželovi bránila soudně a svůj majetek na něm vymáhala. Nikdo jí nepřispěchá na pomoc ani jí neposkytne přístřeší, protože se všichni bojí, že se „nakazí“. Jaya nemá přístup k sociální podpoře, ačkoli je v naprosto zoufalé životní situaci.

Téma 4: Úloha 4.1 – Ramon

Ramon je pětadvacetiletý muž, který pochází z velmi chudé rodiny. Do školy ho rodiče přestali posílat ve velmi raném věku, aby mohl vydělávat peníze mytím hrnků v pouliční čajovně. Když mu bylo 20, založil si svůj vlastní čajový stánek a začal slušně vydělávat. Začal ale trpět úzkostnými stavy a slyšet výhrůžné hlasy. Následně mu byla diagnostikována schizofrenie. V dosahu Ramonova bydliště nebyly k dispozici žádné zdravotnické služby a jeho rodiče si mysleli, že nemají na výběr a musejí ho umístit do státní psychiatrické léčebny v hlavním městě, kde je péče bezplatná.

Ve státní nemocnici Ramona často bijí, nutí ho nosit uniformu a žít na uzavřeném oddělení v nehygienických podmínkách. Téměř po roce jej nakonec propustí. Uchází se o práci poslíčka v úřadě místní samosprávy a pozici získá. Jakmile se v úřadě dozvedí o jeho diagnóze duševní choroby, propustí ho.

Příloha 2 Všeobecná deklarace lidských práv 1948

(původní verze doplněná zjednodušenou verzí, kterou vytvořila Amnesty International UK) ^{1,2}

Úvod

U vědomí toho, že uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv členů lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě,

že zneuznání lidských práv a pohrdání jimi vedlo k barbarským činům urážejícím svědomí lidstva a že vybudování světa, ve kterém se budou lidé, zbavení strachu a nouze, těšit svobodě projevu a přesvědčení, bylo prohlášeno za nejvyšší cíl lidu,

že je nutné, aby lidská práva byla chráněna zákonem, nemá-li být člověk donucen uchýlovat se, když vše ostatní selhalo, k odboji proti tyranii a útlaku,

že je nutné podporovat rozvoj přátelských vztahů mezi národy,

že lid Spojených národů zdůraznil v Chartě znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen a že se rozhodl podporovat sociální pokrok a vytvořit lepší životní podmínky ve větší svobodě,

že členské státy převzaly závazek zajistit ve spolupráci s Organizací spojených národů všeobecné uznávání a zachovávání lidských práv a základních svobod a

že stejné chápání těchto práv a svobod má nesmírný význam pro dokonalé splnění tohoto závazku,

VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ vyhláší tuto VŠEOBECNOU DEKLARACI LIDSKÝCH PRÁV

jakožto společný cíl pro všechny národy a všechny státy za tím účelem, aby se každý jednotlivec a každý orgán společnosti, máje tuto deklaraci stále na mysli, snažil vyučováním a výchovou rozšířit úctu k těmto právům a svobodám a zajistit postupnými vnitrostátními i mezinárodními opatřeními jejich všeobecné a účinné uznávání a zachovávání jak mezi lidem členských států samých, tak i mezi lidem území, jež jsou pod jejich pravomocí.

1 Všeobecná deklarace lidských práv (Universal Declaration of Human Rights – UDHR), 10. prosince 1948, 217 A (III). New York, NY: OSN; 1948. (<http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>, spuštěna 2. února 2017).

2 Všeobecná deklarace lidských práv 1948 (zjednodušenou verzi vytvořila Amnesty International UK) [publikace online] Londýn: Amnesty International UK; 2013. (http://www.amnesty.org.uk/sites/default/files/udhr_simplified.pdf, spuštěno 2. února 2017).

Článek 1

Všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.

Všichni se rodíme svobodní. Všichni máme své myšlenky a představy. Se všemi by se mělo zacházet stejným způsobem.

Článek 2

Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení. Žádný rozdíl nebude dále činěn z důvodu politického, právního nebo mezinárodního postavení země nebo území, k nimž určitá osoba přísluší, ať jde o zemi či území nezávislé, nebo pod poručenstvím, nesamosprávné, nebo podrobené jakémukoli jinému omezení suverenity.

Tato práva náležejí všem, ať jsme bohatí, nebo chudí, bez ohledu na zemi, ve které žijeme, na pohlaví nebo na barvu pleti, kterou máme, bez ohledu na to, jakým jazykem mluvíme, co si myslíme nebo v co věříme.

Článek 3

Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.

Všichni máme právo na život, na život ve svobodě a v bezpečí.

Článek 4

Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány.

Nikdo nemá právo nás zotročit. Nikoho nemůžeme nutit, aby byl náš otrok.

Článek 5

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu.

Nikdo nemá právo nám ubližovat nebo nás mučit.

Článek 6

Každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost.

Všichni máme stejné právo používat zákony.

Článek 7

Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakéhokoli rozlišování. Všichni mají právo na stejnou ochranu proti jakékoli diskriminaci, která porušuje tuto deklaraci, a proti každému podněcování k takové diskriminaci.

Zákon platí pro všechny stejně. Všechny nás musí soudit spravedlivě.

Článek 8

Každý má právo, aby mu příslušné vnitrostátní soudy poskytly účinnou ochranu proti činům porušujícím základní práva, která jsou mu přiznána ústavou nebo zákonem.

Všichni se můžeme obrátit na zákon, aby nám pomohl, když se s námi nejedná spravedlivě.

Článek 9

Nikdo nesmí být svévolně zatčen, držen ve vazbě nebo vyhoštěn do vyhnanství.

Nikdo nemá právo nás bez řádného důvodu poslat do vězení, držet nás tam nebo nás poslat pryč z naší vlastní země.

Článek 10

Každý má úplně stejné právo, aby byl spravedlivě a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem, který rozhoduje buď o jeho právech a povinnostech, nebo o jakémkoli trestním obvinění vzneseném proti němu.

Pokud je kdokoli obviněn z porušení zákona, má právo na spravedlivý a veřejný soud.

Článek 11

(1) Každý, kdo je obviněn z trestného činu, považuje se za nevinného, dokud není zákonným postupem prokázána jeho vina ve veřejném řízení, v němž mu byly zajištěny veškeré možnosti obhajoby.

(2) Nikdo nesmí být odsouzen pro čin nebo opomenutí, které v době, kdy byly spáchány, nebyly trestné podle státního nebo mezinárodního práva. Rovněž nesmí být uložen trest těžší, než jaký bylo možné uložit v době, kdy byl trestný čin spáchán.

Nikdo nesmí být odsouzen, že něco udělal, dokud se neprokáže, že to opravdu udělal. Když lidé říkají, že jsme udělali něco špatného, máme právo prokázat, že to není pravda. Nikdo nás nesmí trestat za něco, co jsme neudělali, nebo za něco, co nebylo trestné v době, kdy jsme to udělali.

Článek 12

Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

Nikdo se nesmí snažit poškodit naše dobré jméno. Bez řádného důvodu nemá nikdo právo vstoupit k nám domů, otevírat nám dopisy nebo obtěžovat jak nás, tak naši rodinu.

Článek 13

(1) Každý má právo volně se pohybovat a svobodně si volit bydliště uvnitř určitého státu.

(2) Každý má právo opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vrátit se do své země.

Všichni máme právo jít v naší zemi tam, kam chceme, nebo cestovat do zahraničí, kam si přejeme.

Článek 14

(1) Každý má právo vyhledat si před pronásledováním útočiště v jiných zemích a požívat tam azylu.

(2) Toto právo nelze uplatnit v případě stíhání skutečně odůvodněného nepolitickými zločiny nebo činy, které jsou v rozporu s cíli a zásadami Spojených národů.

Pokud se bojíme, že s námi nebudou v naší zemi jednat spravedlivě, máme právo jít do jiné země a požádat tam o ochranu.

Článek 15

(1) Každý má právo na státní příslušnost.

(2) Nikdo nesmí být svévolně zbaven své státní příslušnosti ani práva svou státní příslušnost změnit.

Všichni máme právo patřit do nějaké země.

Článek 16

(1) Muži a ženy jakmile dosáhnou plnoletosti, mají právo, bez jakéhokoli omezení z důvodů příslušnosti rasové, národnostní nebo náboženské, uzavřít sňatek a založit rodinu. Pokud jde o manželství, mají za jeho trvání i při jeho rozvázání stejná práva.

(2) Sňatky mohou být uzavřeny jen se svobodným a plným souhlasem nastávajících manželů.

(3) Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu.

Každý dospělý má právo vstoupit do manželství a založit rodinu, pokud chce. Muži a ženy mají stejná práva, ať už jsou sezdání, nebo odloučení.

Článek 17

(1) Každý má právo vlastnit majetek jak sám, tak spolu s jinými.

(2) Nikdo nesmí být svévolně zbaven svého majetku.

Každý má právo věci vlastnit nebo se o ně podělit. Nikdo nám nesmí bezdůvodně věci sebrat.

Článek 18

Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo v sobě zahrnuje i volnost změnit své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevat své náboženství nebo víru sám nebo společně s jinými, ať veřejně, nebo soukromě, vyučováním, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou a zachováváním obřadů.

Všichni máme právo věřit, v co věřit chceme, patřit k nějakému náboženství nebo své vyznání změnit, pokud chceme.

Článek 19

Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.

Všichni máme právo svobodně se rozhodnout, myslet si, co chceme, říkat, co si myslíme a podělit se o naše názory s ostatními lidmi bez ohledu na to, kde žijí, pomocí knih, rádia, televize nebo jinak.

Článek 20

(1) Každému je zaručena svoboda pokojného shromažďování a sdružování.

(2) Nikdo nesmí být nucen, aby byl členem nějakého sdružení.

Všichni máme právo setkávat se se svými přáteli a pracovat společně v míru a bránit naše práva. Nikdo nás nesmí nutit, abychom byli členy nějaké skupiny, pokud to nechceme.

Článek 21

(1) Každý má právo účastnit se vlády své země přímo nebo prostřednictvím svobodně volených zástupců.

(2) Každý má právo vstoupit za rovných podmínek do veřejných služeb své země.

(3) Základem vládní moci budiž vůle lidu; ta musí být vyjádřena správně prováděnými volbami, které se mají konat v pravidelných obdobích na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva tajným hlasováním nebo jiným rovnocenným postupem zabezpečujícím svobodu hlasování.

Všichni máme právo se ve své zemi podílet na vládě. Každý dospělý by měl mít možnost volit si pravidelně své zástupce a měl by mít možnost volit tajně.

Článek 22

Každý člověk má jako člen společnosti právo na sociální zabezpečení a nárok na to, aby mu byla národním úsilím i mezinárodní součinností a v souladu s organizací a s prostředky příslušného státu zajištěna hospodářská, sociální a kulturní práva nezbytná k jeho důstojnosti a ke svobodnému rozvoji jeho osobnosti.

Všichni máme právo mít domov, mít dost peněz na živobytí a máme právo na lékařskou pomoc, když jsme nemocní. Všichni bychom měli mít možnost užít si hudbu, umění, řemeslo, sport, a vůbec možnost využít své dovednosti.

Článek 23

(1) Každý má právo na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky a na ochranu proti nezaměstnanosti.

(2) Každý, bez jakéhokoli rozlišování, má nárok na stejný plat za stejnou práci.

(3) Každý pracující má právo na spravedlivou a uspokojivou odměnu, která by zajišťovala jemu samému a jeho rodině živobytí odpovídající lidské důstojnosti a která by byla doplněna, kdyby toho bylo třeba, jinými prostředky sociální ochrany.

(4) Na ochranu svých zájmů má každý právo zakládat s jinými odborové organizace a přistupovat k nim.

Každý dospělý má právo na práci, získat za svou práci odpovídající odměnu a vstoupit do odborové organizace.

Článek 24

Každý má právo na odpočinek a na zotavení, zejména také na rozumné vymezení pracovních hodin a na pravidelnou placenou dovolenou.

Každý máme právo odpočinout si od práce.

Článek 25

(1) Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítajíc v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož i nezbytná sociální opatření; má právo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, při postižení, při ovdovění, ve stáří nebo v ostatních případech ztráty výdělečných možností, nastalých v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli.

(2) Mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc. Všechny děti, ať manželské, či nemanželské, požívají stejné sociální ochrany.

Všichni máme právo na dobrý život, dostatek jídla, šaty, bydlení a zdravotní péči. Matky a děti, lidé bez práce, staří či postižení mají všichni právo na pomoc.

Článek 26

(1) Každý má právo na vzdělání. Vzdělání nechť je bezplatné, alespoň v počátečních a základních stupních. Základní vzdělání je povinné. Technické a odborné vzdělání budiž všeobecně přístupné a rovněž vyšší vzdělání má být stejně přístupné všem podle schopností.

(2) Vzdělání má směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a k posílení úcty k lidským právům a základním svobodám. Má napomáhat ke vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a všemi rasovými i náboženskými skupinami, jakož i k rozvoji činnosti Spojených národů pro zachování míru.

(3) Rodiče mají přednostní právo volit pro své děti druh vzdělání.

Všichni máme právo na vzdělání a dokončit základní školu, která má být zdarma. Měli bychom mít možnost vyučít se a využít své dovednosti. Všichni bychom se měli dozvědět o OSN a o tom, jak vycházet s ostatními lidmi a mít ohled na jejich práva. Rodiče mají právo vybrat pro své děti jak a co se budou učit.

Článek 27

(1) Každý má právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti, užívat plodů umění a podílet se na vědeckém pokroku a jeho výtěžcích.

(2) Každý má právo na ochranu morálních a materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké, literární nebo umělecké tvorby.

Všichni máme právo na vlastní způsob života a užívat si dobrých věcí, které nám věda a zvědavost přinášejí.

Článek 28

Každý má právo na to, aby vládl takový sociální a mezinárodní řád, ve kterém by práva a svobody stanovené v této deklaraci byly plně uplatněny.

Máme právo na mír a řád tak, abychom si mohli užívat práv a svobod jak v naší zemi, tak kdekoli na světě.

Článek 29

(1) Každý má povinnosti vůči společnosti, v níž může volně a plně rozvinout svou osobnost.

(2) Každý je při výkonu svých práv a svobod podroben jen takovým omezením, která stanoví zákon výhradně za tím účelem, aby bylo zajištěno uznávání a zachovávání práv a svobod ostatních a vyhověno spravedlivým požadavkům morálky, veřejného pořádku a obecného blaha v demokratické společnosti.

Výkon těchto práv a svobod nesmí být v žádném případě v rozporu s cíli a zásadami Spojených národů.

Vůči ostatním lidem máme závazky a měli bychom hájit jejich práva a svobody.

Článek 30

Nic v této deklaraci nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo kterémukoli státu, kterékoli skupině nebo osobě jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů, jež by směřovaly k potlačení některého z práv nebo některé ze svobod v této deklaraci uvedených.

Nikdo nám nemůže tato práva a svobody sebrat.

Vzdělávací a poradenské moduly Světové zdravotnické organizace QualityRights se zaměřují na znalosti a dovednosti potřebné k poskytování kvalitních služeb duševního zdraví a sociálních služeb a podporují a prosazují práva lidí s psychosociálním, intelektuálním nebo kognitivním postižením.

Prostřednictvím cvičení, prezentací, případových scénářů, rozsáhlých diskusí a debat, školicí moduly QualityRights otevrou některé kritické výzvy, kterým čelí zúčastněné strany v zemích všude.

Například:

- Jak respektujeme vůli a preference lidí, a to i v náročných situacích?
- Jak zajistíme bezpečnost lidí a zároveň respektujeme právo každého člověka rozhodovat o jeho léčení, o životě a osudu?
- Jak ukončíme izolaci a omezení?
- Jak funguje podporovaný přístup rozhodování, pokud někdo není schopen sdělit svá přání?

Školicí materiály doplňují moduly průvodce QualityRights. Moduly průvodce pro Organizace občanské společnosti a Obhajování poskytují podrobné pokyny o tom, jaké mohou hnutí občanské společnosti v zemích podniknout kroky k prosazování přístupů založených na lidských právech v oblasti duševního zdraví a sociálním odvětví za účelem dosažení důsledných a trvalých změn. Moduly průvodce o Podpoře „jeden na jednoho“ a Skupinách vzájemné podpory poskytují konkrétní pokyny, jak efektivně nastavit a provozovat tyto rozhodující, ale často přehlížené služby.

Konečným cílem modulů WHO QualityRights je trvale udržitelným způsobem změnit myšlení a postupy a zmocnit všechny zúčastněné strany k prosazování práv a zotavení s cílem zlepšit život lidí s psychosociálním, intelektuálním nebo kognitivním postižením kdekoli.